

Voorstel informatievoorziening Vervolg RRAAM aan de Tweede Kamer

12 november 2014

Voorstel informatievoorziening Vervolg RRAAM aan de Tweede Kamer

Inhoud	Pagina
Opbouw van dit voorstel	3
1. Toelichting RRAAM in uitvoering	4
1.1 Stand van zaken	4
1.2 Naar fase van uitvoering	5
1.3 Status groot project light	7
1.4 Informatievoorziening aan Tweede Kamer	7
1.5 Integrale reactie op herziene Uitgangspuntennotitie	8
Deel A: Doelen en ontwikkelingen RRAAM op Noordvleugelniveau	
1. Opgave en samenhang projecten Noordvleugel in relatie tot RRAAM	12
1.1 Aanleiding en opgave	12
1.2 Doelen Gebiedsagenda en RRAAM	12
1.3 Relevante projecten voor RRAAM	13
2. Governance	14
2.1 Samenwerking en besluitvorming RRAAM	14
2.2 Rolinvulling Rijk	14
3. Integrale monitoring Noordvleugel	15
3.1 RRAAM in de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland	16
3.2 Thema's en indicatoren	16
Deel B. Geactualiseerde basisrapportage Verstedelijking Almere	
1. Invulling groot project status light	19
1.1 Inleiding	19
1.2 Aanwijzingen Regeling Grote Projecten	19
2. Invulling Regeling Grote Projecten 'light'	20
2.1 Doelstellingen van het project Verstedelijking Almere	20
2.2 Besluitvormingsmomenten en betrokkenheid Tweede Kamer	20
2.3 Reikwijdte van het project	20
2.4 Planning van het project	21
2.5 Rijksfinanciën van het project	21
2.6 Aan het project verbonden risico's	21
2.7 Wijze van projectbeheersing en -beheer	22
2.8 Overige informatie	23
3. Hoofdpijnen en verantwoording Fonds Verstedelijking Almere	24
3.1 Voeding van het Fonds	24
3.2 Beheer Fonds VA	25
3.3 Meerjarenprogramma: werkwijze en beoogde resultaten	25
Bijlagen	26
Bijlage 1 Overzicht wijze van invulling wensen en eisen Tweede Kamer conform Herziene Uitgangspuntennotitie)	
Bijlage 2 Terugblik op RRAAM	
Bijlage 3 Voortgang RRAAM 2013-2014	
Bijlage 4 Beschrijving relevante projecten RRAAM	
Bijlage 5 Projecten en acties Rijk	

Opbouw van dit voorstel

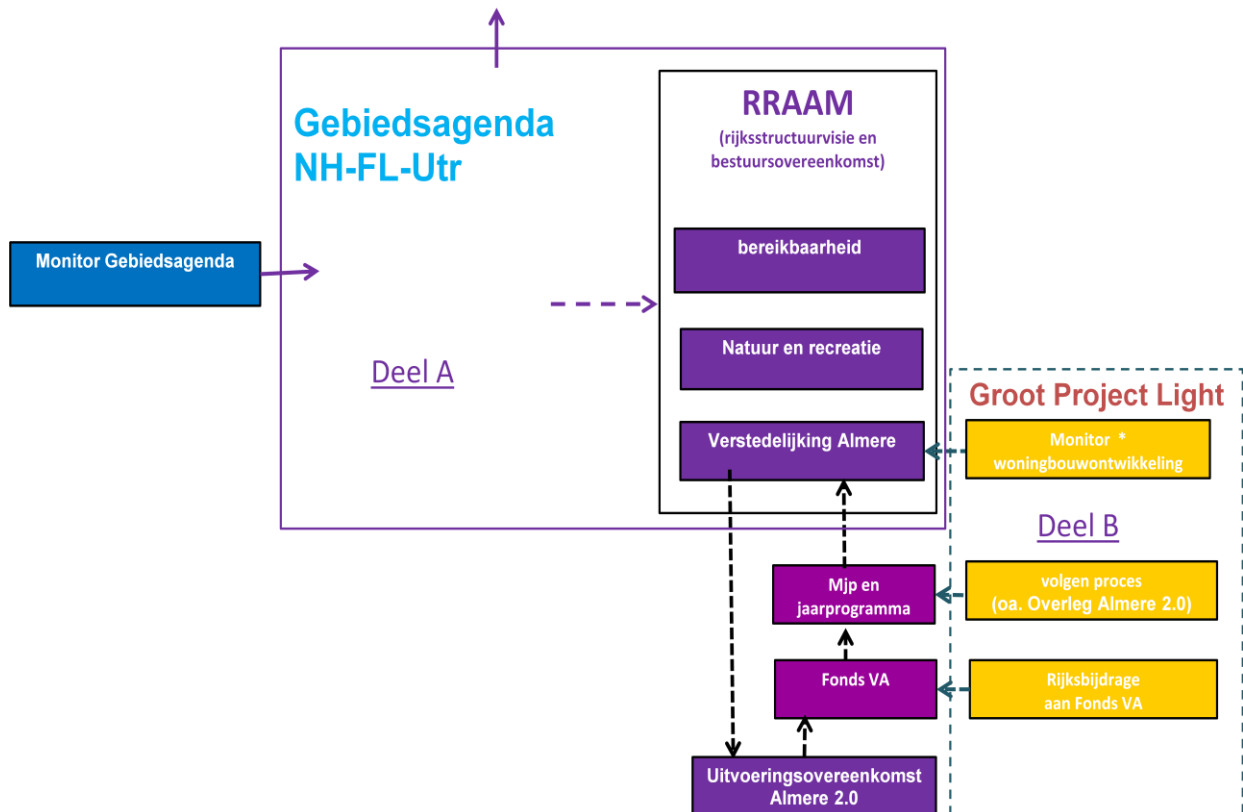
De informatievoorziening Vervolg RRAAM aan de Tweede Kamer bevat drie delen: een toelichting, een deel A en een deel B.

De toelichting gaat in op de nieuwe fase van het project RRAAM na afronding van de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer. Daarbij worden de stand van zaken en de veranderingen in het project toegelicht en de consequenties voor de scope, rolverdeling, governance en informatievoorziening. Tevens wordt in dit deel een integrale reactie gegeven op de herziene uitgangspuntennotitie van de Tweede Kamer (kamerstuk 2014Z03653 / 2014D07991).

Deel A gaat in op de doelen van RRAAM conform de Rijksstructuurvisie en ontwikkelingen op Noordvleugelniveau (incl. voor RRAAM relevante projecten). Voor de Noordvleugel als geheel worden de ontwikkelingen en ambities beschreven in de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland (2013) en worden de ontwikkelingen gemonitord d.m.v. de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland.

Vanuit het grotere kader van deel A wordt in deel B ingezoomd op het groot project RRAAM. Daarbij wordt invulling gegeven aan de Regeling Grote Projecten. Deel B heeft betrekking op de stedelijke ontwikkeling van Almere en specifiek op het monitoren van de voortgang van de doelstelling stedelijke ontwikkeling, de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds Verstedelijking Almere en het volgen van het proces rond verstedelijking. Deel B wordt zo op maat ingevuld in lijn met de groot project status 'light'. Het is daarmee de geactualiseerde basisrapportage op grond van de Regeling Grote Projecten zoals aan de Kamer is toegezegd met de brief van 1 september 2014 (Kamerstuk 31 089, nr. 112).

De onderverdeling tussen deel A en B past bij de fase waar het project RRAAM in is gegaan, namelijk de fase van de uitvoering van afspraken uit de Rijksstructuurvisie en bij het integrale karakter van de informatievoorziening.

* Woningbouwproductie Noordvleugel - Woningvraag, Plancapaciteit en Productie"

Positionering project RRAAM

1. Toelichting RRAAM in uitvoering

1.1 Stand van zaken

Op 13 november 2013 is de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer (hierna: Rijksstructuurvisie) vastgesteld. Het toekomstperspectief van het Rijk voor de Noordvleugel is een sterke internationaal concurrerende regio. Hieraan gekoppeld is een drievoudige ambitie geformuleerd:

- de bereikbaarheidsambitie (de bereikbaarheid op de corridor Schiphol / Amsterdam – Almere – Lelystad);
- de stedelijke ambitie (integrale ontwikkeling van Almere met 60.000 woningen als samenhangend onderdeel van de Noordvleugel);
- de natuur en recreatie ambitie (ontwikkeling van een 'Toekomstbestendig Ecologisch Systeem' (TBES) in het Markermeer-IJmeer).

Hoofdpijnen Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer samengevat

1) De Noordvleugel is een sterke internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsmilieu wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden.

2) Almere ontwikkelt zich tot een primair westelijk georiënteerde stad met 60.000 nieuwe woningen - voor zowel Almere zelf, de overige delen van de metropoolregio Amsterdam als de Utrechtse regio - en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Een diverse stedelijke omgeving wordt ontwikkeld met onder andere (hoog)stedelijke, landelijke en suburbane woonmilieus, die complementair zijn aan de al aanwezige woonmilieus in Almere en de regio. Het ontwikkelen van een goede sociale en economische structuur in Almere is onderdeel van de opgave, inclusief een financieel verantwoorde wijze van realiseren.

3) Met geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet. In het toekomstperspectief is de stad Almere inclusief de nieuwe woninglocaties goed bereikbaar. Het toekomstige Almere wordt verdergaand verankerd in het stedelijk regionaal netwerk. De IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon, gekoppeld aan de ontwikkeling van Almere Pampus. De IJmeerverbinding is een regionaal metro-achtig systeem dat loopt tussen Almere Centrum (via Almere Pampus en IJburg) en Amsterdam Zuid. Een IJmeerverbinding naar Amsterdam Centraal en een IJmeerweg in combinatie met een OV-verbinding blijven voor het Rijk een optie. In het vervolgonderzoek worden meerdere alternatieven voor de ontsluiting van Almere Pampus meegenomen, waaronder ook een ontsluiting via de Hollandse Brug. Ten aanzien van de OV-verbinding heeft de provincie Noord-Holland een voorkeur voor het opwaarderen van de bestaande verbindingen. Indien wordt besloten tot een verbinding door het IJmeer, dan vindt de provincie Noord-Holland dat dit een ondergrondse verbinding dient te zijn. De gemeente Almere en de provincie Flevoland stellen positieve besluitvorming over de IJmeerverbinding als voorwaarde voor de ontwikkeling van Almere Pampus.

4) Het Markermeer-IJmeer is een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Het robuuste ecologische systeem creëert juridische ontwikkelruimte voor onder meer recreatieve, infrastructurele en stedelijke ontwikkelingen in en rond het Markermeer-IJmeer.

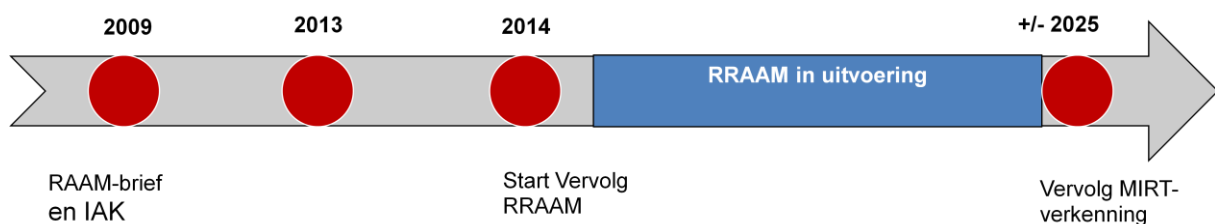
5) Via een organische ontwikkeling met een gefaseerde aanpak wordt toegewerkt naar dit toekomstperspectief. Organische ontwikkeling gaat uit van geleidelijkheid, adaptieve planning en een stap-na-stap aanpak, gericht op het benutten van kansen die zich voordoen. De stip op de horizon geeft de richting aan voor het handelen van overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers.

De Rijksstructuurvisie bindt als instrument alleen het Rijk. Om tot gezamenlijke realisatie van de drievoudige ambitie te komen hebben Rijk en regio in de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 afspraken gemaakt. Op basis daarvan zijn Rijk en regio nu gezamenlijk een nieuwe – op uitvoering gerichte - fase ingegaan van de stedelijke ontwikkeling Almere en de ontwikkeling van een TBES in het Markermeer-IJmeer.

Voor de realisatie van het toekomstperspectief is een gefaseerde aanpak het uitgangspunt. Met een aantal ontwikkelingen is al gestart of wordt snel gestart, terwijl andere ontwikkelingen pas op de langere termijn aan de orde zullen zijn. De samenhang tussen de verschillende ontwikkelingen en ambities is weergegeven in een zogenaamd 'spoorboekje' in de Rijksstructuurvisie (zie pagina 6 in dit stuk). Het maakt beeldend inzichtelijk wanneer die samenhang in de toekomst om (nieuwe) beslissingen vraagt. Het spoorboekje schetst mogelijke routes naar de toekomst en is geen blauwdruk met vaste tijden en haltes. Het biedt wel zicht op het eindstation in de vorm van een wenkend toekomstperspectief dat gericht is op 2040 en verder.

Voor deze fase van het vervolg is het bovenste – niet grijs gearceerde – deel van het spoorboekje relevant.

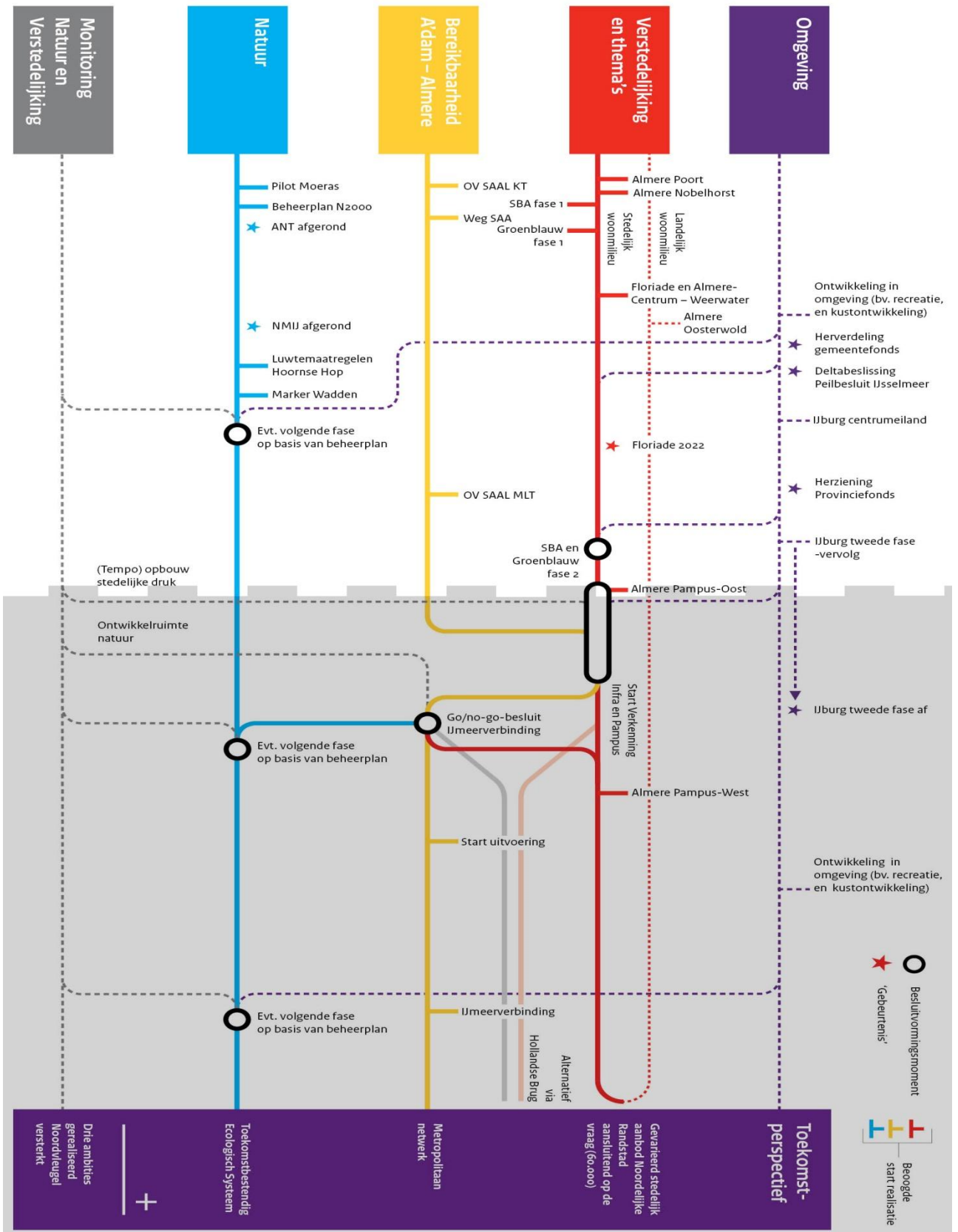
Bij de eerste stappen op weg naar het toekomst perspectief ligt het accent in de eerste periode op de stedelijke ontwikkeling van Almere. In de Rijksstructuurvisie is afgesproken dat deze ontwikkeling voorwaardelijk is voor het vervolg van de MIRT-verkenning. Grote rijksbesluiten (inzake nieuwe infrastructuur) zijn weer aan de orde zodra er in Almere 25.000 nieuwe woningen aan de voorraad zijn toegevoegd (t.o.v. 2010) en er zicht is op afronding van IJburg II. De marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties is hierbij sturend. Naar huidige inzichten zal dit op zijn vroegst in 2025 het geval kunnen zijn. De fasering van de uitvoering is hieronder in beeld gebracht.

1.2 Naar fase van uitvoering

De nieuwe fase van uitvoering heeft gevolgen voor de scope, rolverdeling en governance van het project RRAAM. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste wijzigingen tussen de afgeronde fase en huidige fase samengevat:

<i>Van:</i>	<i>Naar:</i>
Beleidsvoorbereiding, visievorming en besluitvorming (MIRT Verkenning, bestuurs- en uitvoeringsovereenkomsten)	Uitvoering van de Rijksstructuurvisie, bestuursovereenkomst, uitvoeringsovereenkomst
Een beleidsproduct (Rijksstructuurvisie) met een vaste planning	Meerdere projectresultaten binnen RRAAM die afhankelijk van de marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties eerder of later gaan starten/lopen (zie spoorboekje).
Rijk primair verantwoordelijk	Verantwoordelijkheid gedifferentieerd
Proces binnen duidelijke kaders (MIRT Verkenning)	Adaptief programmeren, met duidelijk gedefinieerde projectresultaten conform Jaarprogramma Almere 2.0 voor de eerste fase (geen MIRT-fase)

Spoorboekje uit Rijksstructuurvisie

1.3 Status groot project light

In de procedurevergadering van 2 oktober 2013 heeft de commissie IenM besloten de status van groot project voor RRAAM te willen handhaven in de uitvoeringsfase. In de Herziene Uitgangspuntennotitie groot project RRAAM van de Tweede Kamer van 5 maart 2014 (uw kenmerk: 2014Z03653/2014D07991) worden hier twee belangrijke overwegingen voor gegeven:

- De organische aanpak van het project, de samenhang en afhankelijkheid tussen de verschillende onderdelen van het project en de onzekerheden en actuele ontwikkelingen die daarin een rol spelen;
- Het feit dat een groot aantal partijen betrokken is, dat nauw zal moeten samenwerken en veel informatie zal moeten uitwisselen gedurende het project en het feit dat er tussen Rijk en regio nog nadere afspraken moeten worden gemaakt over sturing, financiën en uitvoeringsorganisatie.

In het Algemeen Overleg (AO) van 18 juni 2014 is afgesproken om voor RRAAM uit te gaan van de status van een groot project met maatwerkinvulling (dit wordt ook wel 'light' genoemd), zodat voldaan wordt aan de behoefte van integraliteit en serieusheid en tegelijkertijd de werklust beperkt blijft. De wijze van verantwoording en informatievoorziening aan de TK geschiedt in lijn met deze afspraken.

Dit voorstel voor de informatievoorziening geeft invulling aan de toezegging in het eerder genoemde AO om in het najaar van 2014 te komen met een integrale reactie op de herziene Uitgangspuntennotitie. Dit voorstel is voor wat betreft de verantwoording en informatievoorziening aan de TK het ijkpunt voor de nieuwe fase die RRAAM nu ingaat. Tevens schetst het de randvoorwaarden en de structuren waarbinnen gewerkt wordt. In het vervolg zal jaarlijks de voortgang aan de TK worden gemeld door middel van de resultaten van de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en de voortgangsrapportage in het kader van het groot project RRAAM.

1.4 Informatievoorziening aan Tweede Kamer

Het project Vervolg RRAAM wijkt af van de invulling die normaal gesproken aan het groot project wordt gegeven. De MIRT-verkenning RRAAM is afgesloten met besluitvorming in de Rijksstructuurvisie. Daarin is vastgelegd dat de afronding van de MIRT-verkenning en mogelijke voorkeursbeslissing over een infrastructurele oplossing opgeschort is totdat 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd en er zicht is op afronding van IJburg II in Amsterdam (naar verwachting op zijn vroegst in 2025). In de fase tot 2025 wordt ingezet op stedelijke ontwikkeling van Almere. Op die manier wordt stedelijke druk opgebouwd die nodig is om een verdere groei van Almere succesvol te laten zijn en vervolgonderzoek naar infrastructuurmaatregelen te starten.

De Regeling Grote Projecten is in essentie een beheersingsinstrument van grote projecten die nu in uitvoering zijn, van groot maatschappelijk belang zijn en waarvan de risico's (o.a. financieel, maatschappelijk) groot zijn. Gelet op de uitvoeringsfase waarin RRAAM zich nu bevindt en de primaire verantwoordelijkheid voor de regio, wordt met 'maatwerk' invulling gegeven aan de status groot project. Uitgangspunt is dat de informatievoorziening voldoet aan de wens van de TK om integraal geïnformeerd te worden, zodanig dat dit de TK in staat stelt op hoofdlijnen bij te sturen indien ontwikkelingen daartoe aanleiding geven.

De TK ontvangt jaarlijks in het kader van het BO MIRT in het najaar een rapportage RRAAM met daarin een deel A en een deel B. Deel A gaat in op het brede RRAAM-project (verstedelijking, bereikbaarheid en natuur en recreatie). In dat kader wordt tevens de voortgang van RRAAM en de samenhang met de doelstellingen uit de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland geschetst en beoordeeld in het licht van het toekomstperspectief RRAAM. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de resultaten van de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland.

Deel B heeft betrekking op de stedelijke ontwikkeling van Almere en specifiek op het monitoren van de voortgang van de stedelijke ontwikkeling, de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds Verstedelijking Almere (hierna Fonds VA) en het volgen van het proces rond de verstedelijking.

De jaarlijkse rapportage RRAAM aan de TK zal als volgt worden opgebouwd:

Inleiding en leeswijzer

- Samenvatting
- Leeswijzer

DEEL A: Integrale informatievoorziening

1. Bijdrage van RRAAM aan ontwikkeling van de Noordvleugel op basis van de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland
  - Doelstellingen vervolg RRAAM
  - Ontwikkeling verstedelijking
  - Ontwikkeling economie
  - Ontwikkeling bereikbaarheid
  - Ontwikkeling natuur en recreatie
2. Stand van zaken andere projecten in relatie tot RRAAM
  - Beschrijving relevante zaken voor RRAAM

DEEL B: Voortgangsrapportage in het kader van de Regeling Grote Projecten

1. Voortgang stedelijke ontwikkeling
  - Duiding op basis van Monitor Gebiedsagenda Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland
2. Fonds Verstedelijking Almere
  - Ontwikkeling Rijksbijdrage
3. Proces
  - Procesverloop en opgeleverde producten (jaar- en meerjarenprogramma)
  - Scope-, planning- en risicomangement
  - Te verwachten besluitvorming

Bijlagen

- Jaarrekening
- Accountantsverklaring
- Meerjarenprogramma

De voorgestelde informatievoorziening aan de TK heeft betrekking op de fase van uitvoering, tot het moment dat er een vervolgonderzoek (MIRT-verkenning) naar infrastructuurmaatregelen moet plaatsvinden (op zijn vroegst rond 2025). Het Rijk is de initiatiefnemer en opdrachtgever van deze MIRT-verkenning. Bij de start van de voorbereiding van het vervolgonderzoek wordt de rol van het Rijk dan ook weer zwaarder. Er is dan een actualisatie van de projectbeheersing nodig waarbij opnieuw naar de invulling van de governance en de rollen gekeken moet worden. Dit gebeurt in nauwe samenspraak met de regionale partners. Op basis daarvan zal een nieuw voorstel voor de informatievoorziening aan de TK (dan wel een nieuwe Basisrapportage) worden opgesteld. Deze afbakening betekent dat het vervolgonderzoek (in deze fase van het project) niet tot de reikwijdte van de informatievoorziening aan de TK behoort.

1.5 Integrale reactie op herziene Uitgangspuntennotitie

Met de voorgestelde informatievoorziening (Deel A en B) wordt invulling gegeven aan de herziene Uitgangspuntennotitie groot project RRAAM van de TK (kamerstuk 2014Z03653 / 2014D07991) en de bespreking in het AO van 18 juni 2014. Onderstaande beschrijft op hoofdlijnen hoe invulling wordt gegeven aan de verschillende paragrafen van deze notitie. In bijlage 1 is een meer uitgebreide reactie opgenomen.

● Afstemming met de MIRT-informatievoorziening (paragraaf 1)

In de herziene uitgangspuntennotitie geeft de commissie IenM aan dat zij de informatievoorziening voor RRAAM aanvullend ziet op de informatievoorziening inzake de Spelregels MIRT, die voorschrijven welke vier besluiten in een MIRT-proces aan de Kamer worden gemeld.

Reactie: In het geval van RRAAM is de MIRT-verkenning niet afgesloten met een voorkeursbeslissing over een infrastructurele oplossing, waardoor er nu geen planuitwerkingsfase start. De huidige fase is dan ook geen MIRT-fase, maar een tussenperiode. Wanneer er voldoende stedelijke druk is opgebouwd (naar verwachting rond 2025) krijgt de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen ten behoeve van de ontsluiting van Almere Pampus een vervolg. Met inachtneming daarvan is de voorgestelde informatievoorziening aan de TK aanvullend op de informatievoorziening in het kader van het MIRT.

- Procedurele uitgangspunten (paragraaf 2)

In de herziene uitgangspuntennotitie vraagt de commissie IenM om RRAAM als groot project te blijven monitoren tot en met de uiteindelijke oplevering van het project en de behandeling van de opleveringsbeslissing in de Kamer.

Reactie: Gelet op de keuze voor een organische strategie en een adaptieve aanpak, kan nu niet van opleveringsbeslissingen en –termijnen gesproken worden. Bovendien kent het vervolg geen eenduidig projectbesluit zoals dat bij andere grote projecten wel het geval is. Het is een programmatische aanpak met verschillende trajecten die naar aanleiding van de marktpraak eerder of later kunnen beginnen.

Op moment dat het vervolgonderzoek naar de infrastructurele maatregelen wordt gestart, zal een nieuw voorstel worden gedaan voor de informatievoorziening aan de TK en de inrichting van de voortgangsrapportages. Op dat moment zal er ook meer zicht zijn op de planning van een mogelijke voorkeursbeslissing en vervolgaanpak richting realisatie daarvan in het kader van de MIRT-spelregels (zie ook de reactie op paragraaf 1 van de herziene Uitgangspuntennotitie).

- Uitgangspunten voor niet-financiële informatievoorziening (paragraaf 3)

In de herziene Uitgangspuntennotitie verzoekt de TK een overzicht te geven van de (prestatie-) indicatoren om de voortgang van het groot project RRAAM te toetsen. Tevens wordt gevraagd om het vervolg RRAAM in samenhang met andere (grote) projecten in de Noordvleugel te beschouwen. Verder vraagt de TK om een uitgewerkte totaal planning voor RRAAM.

Reactie: Om invulling te geven aan deze wens, wordt in deel A van de informatievoorziening gerapporteerd over de voortgang van de hoofddoelstelling op Noordvleugelniveau en de drievoudige ambitie van RRAAM. Daarbij is ook expliciet aandacht voor de voor RRAAM relevante projecten zoals OV-SAAL, SMASH en de woningbouwopgaven in andere delen van de Noordvleugel. Deel B van de informatievoorziening gaat in op de voortgang van de doelstelling van de stedelijke ontwikkeling van Almere.

De gekozen adaptieve aanpak wordt gecombineerd met jaarlijkse monitoring. In de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland zijn op het vlak van verstedelijking, bereikbaarheid en natuur alsmede recreatie indicatoren op hoofdlijnen afgesproken (zie pagina 16). Over de in deze monitor gevonden resultaten wordt jaarlijks gerapporteerd en worden deze resultaten ook kwalitatief geïdentificeerd in relatie tot de doelstellingen van RRAAM.

Gegeven de adaptieve programmering, de marktpraak die leidend is en de tijdsspanne die het betreft (tot circa 2025), is het niet mogelijk om een planning met concrete data of jaren te maken. De TK krijgt wel ter informatie de planning van het spoorboekje (zie par 1.1) en vanaf 2015 ook het Meerjarenprogramma Fonds VA. Dit programma kijkt 5 jaar vooruit met een doorkijk naar 10 jaar.

- Uitgangspunten voor de financiële informatievoorziening (paragraaf 4)

De TK vraagt om een reactie op de uitgangspunten voor de financiële informatievoorziening.

Reactie: Het Fonds VA heeft een centrale positie in deze vervolgfase waarin het realiseren van de stedelijke ambitie centraal staat. Het is een gezamenlijk fonds dat door de provincie Flevoland, de gemeente Almere en het Rijk wordt gevoed. Daarover zijn in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 afspraken gemaakt. Rapportage over de voortgang van de verkoop van de Rijksgronden vindt plaats in de Rijksbegroting en in de jaarlijkse voortgangsrapportage RRAAM. Analoog aan de vorige fase van RRAAM is er (ook) nu geen aanleiding om voor het vervolg één afzonderlijk begrotingsartikel of artikelonderdeel op te nemen. Deze financiële informatie wordt op reguliere wijze in de departementale begrotingsstukken verstrekt. Daarnaast zal een beschrijving op hoofdlijnen van de ontwikkeling van het Fonds VA als bijlage bij de VGR's ter informatie worden bijgesloten.

- Uitgangspunten voor de accountantscontrole (paragraaf 5)

In de herziene Uitgangspuntennotitie merkt de commissie IenM op dat het ministerie van IenM voor de uitvoering van het project grotendeels afhankelijk is van externe partijen. Om die reden acht de commissie het wenselijk dat de accountantscontrole zich niet beperkt tot het domein van het ministerie zelf, maar ook ziet op de activiteiten van die externe partijen.

Reactie: Voorop gesteld dat het vervolg RRAAM en het gezamenlijk Fonds VA een gezamenlijk vervolg is, zijn er ook de kaders van de Financiële-verhoudingswet die de betrekkingen tussen Rijk, provincies en gemeenten regelen. De verantwoording van de besteding van de middelen uit het Fonds VA vindt plaats via de jaarrekening bij het Fonds VA. Hierbij zal een

controleverklaring van de controlerend accountant worden gegeven. De Rijksaccountantscontrole zal zich alleen richten op de Rijksmiddelen in het Fonds VA. Dit om te voorkomen dat controle op controle wordt gestapeld. De jaarrekening van het Fonds VA wordt vastgesteld in het Overleg Almere 2.0 en ter kennisgeving bij de voortgangsrapportage RRAAM naar de TK gestuurd.

Deel A: Doelen en ontwikkelingen RRAAM op Noordvleugelniveau

1. Opgave en samenhang projecten Noordvleugel in relatie tot RRAAM

1.1 Aanleiding en opgave

De Noordvleugel is in economisch opzicht één van de sterkste regio's van Nederland en behoort wat betreft economische groei tot de top van Europa. In de Noordvleugel wonen ruim 3 miljoen mensen en hier wordt 25% van het bruto nationaal product verdiend.

Voor Nederland als geheel is een florerende economie van de Noordvleugel van groot belang. Zonder continue aandacht voor de internationale concurrentiepositie wordt de regio ingehaald door andere Europese stedelijke regio's. Het kabinet wil de topsectoren waarin Nederland uitblinkt daarom nog sterker maken. In de Noordvleugel zijn maar liefst vijf van de negen nationale topsectoren vertegenwoordigd: Agro & Food, Creatieve Industrie, Life Sciences & Health, Logistiek en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Dit onderstreept het economische belang en de diversiteit van deze regio. Verschillende stedelijke kernen (Amsterdam en Utrecht), economische clusters (Mainport Schiphol, de Zuidas, Amsterdamse zeehaven, Greenports Aalsmeer en Bollenstreek), de wetenschappelijke kenniscentra (in Amsterdam en Utrecht) en datahubs (NYSE Euronext Amsterdam, AMS-IX, media hub) in dit gebied vervullen een internationale spilfunctie.

Het topsectorenbeleid kan op langere termijn alleen succesvol zijn wanneer blijvend wordt voorzien in een excellent vestigingsklimaat. In dit verband zijn concurrentiefactoren als bevolkingsomvang en -dichtheid, bereikbaarheid, kennisinfrastructuur, arbeidsmarktfactoren, netwerkoriëntatie en *quality of life* van belang. Aandachtspunt van de Randstad vergeleken met andere Europese regio's is dat de dichtheid laag is en de schaal relatief groot. De opgave binnen deze 'dunne verstedelijkte regio' is om met behoud van de unieke eigen identiteit meer massa te maken door verdichting van stedelijke gebieden en zowel de interne als externe bereikbaarheid van de Randstad te versterken.

1.2 Doelen Gebiedsagenda en RRAAM

De Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland is een gezamenlijk product van Rijk en regio. Speerpunt van de Gebiedsagenda is het behouden en versterken van de internationale concurrentiepositie van het kerngebied van de drie provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland, bekend als de Noordvleugel. Om deze ambitie te verwezenlijken zijn - deels samenhangende- acties nodig op het gebied van economie, verstedelijking en mobiliteit. Uitvoering hiervan dient plaats te vinden in samenhang met maatschappelijke belangen op het gebied van landschap, natuur, milieu, water en energie. Deze zijn vertaald in verschillende inhoudelijke hoofdopgaven (en verder uitgewerkte deelopgaven). Daarnaast zijn er in de gebiedsagenda 7 integrale gebiedsopgaven geïdentificeerd. Hierin spelen de hiervoor genoemde hoofdopgaven. RRAAM is één van deze 7 gebiedsopgaven.

Met de Rijksstructuurvisie zet het Rijk, samen met de regio, in op de versterking van de agglomeratiekracht van de Noordvleugel en daarmee op verbetering van de internationale concurrentiepositie van de Randstad als geheel. In de Rijksstructuurvisie beschrijft het Rijk voor RRAAM de gezamenlijke drievoudige ambitie:

1. Het toekomstperspectief voor Almere is een westelijk georiënteerde stad met circa 60.000 nieuwe woningen ten opzichte van 2010 en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Het Rijk kiest ervoor om op Noordvleugelniveau de verstedelijking zoveel mogelijk te concentreren in bestaand stedelijk gebied en langs de bestaande infrastructuurcorridors op de as Haarlemmermeer-Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad. Daarnaast kan een deel van de regionale behoefte aan nieuwe woningen door uitbreiding van Almere worden opgevangen.
2. Met geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet. In het toekomstperspectief is de stad Almere inclusief de nieuwe woninglocaties goed bereikbaar. Het toekomstige Almere wordt verdergaand verankerd in het stedelijk regionaal netwerk. De IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon, gekoppeld aan de ontwikkeling van Almere Pampus.
3. Voor het Markermeer-IJmeer is het toekomstperspectief een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES), waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Het ecologisch systeem van het Markermeer-IJmeer is vitaal, gevarieerd, robuust en biedt, door natuurinvesteringen, juridische ruimte om de gewenste ruimtelijke en recreatieve ontwikkelingen mogelijk te maken.

Deze ambities maken ook integraal deel uit van de Gebiedsagenda. Daarom is het logisch deze twee niet los van elkaar te zien. Zowel op het vlak van uitvoering als monitoring van ontwikkelingen in dit gebied (zie verder hoofdstuk 3).

In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de voortgang van RRAAM in het afgelopen jaar.

1.3 Relevante projecten voor RRAAM

In de Noordvleugel lopen diverse projecten die bijdragen aan de doelen van de Gebiedsagenda en de doelen van de Rijksstructuurvisie. Als één van de gebiedsopgaven in de Gebiedsagenda heeft RRAAM raakvlakken met andere gebiedsopgaven zoals de Zuidas, het Noordzeekanaalgebied/ZaanIJ-oever, en SMASH. Zo zijn de diverse woningbouwopgaven elders in de Noordvleugel (zoals de ontwikkeling van ZaanIJ en binnenstedelijke opgaven in Amsterdam en Utrecht) van invloed op de opgave en snelheid van realisatie van de woningbouw in Almere.

Daarnaast zijn er voor RRAAM relevante projecten in de Noordvleugel, zoals de projecten A1/A6/A9 SAA en OV-SAAL, ten behoeve van kwaliteitsverbetering van de bereikbaarheid (via weg en OV) van Almere. Ander voorbeeld zijn diverse woningbouwopgaven elders in de Noordvleugel. De belangrijkste relevante programma's en projecten zijn:

Bereikbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Amsterdam-Zuidas • Project Schiphol-Amsterdam-Almere (A1/A6/A9) • OV SAAL • Lelystad Airport
Verstedelijking	<ul style="list-style-type: none"> • Structuurvisie Mainport Amsterdam Schiphol Haarlemmermeer (SMASH) • Visie Noordzeekanaalgebied 2040 / woningbouwopgave ZaanIJ • Amsterdam IJburg tweede fase • Binnenstedelijke woningbouwopgave Amsterdam en Utrecht
Natuur, water en recreatie	<ul style="list-style-type: none"> • Project Luwtemaatregelen Hoornse Hop • 1e fase project Marker Wadden. • Deltaprogramma

In de Rijksstructuurvisie wordt voor het integrale overzicht van alle relevante Rijksinvesteringen in dit gebied tot 2025 een totaal bedrag geraamd van circa € 5,8 miljard euro. Dit bedrag is echter inclusief de projecten A1/A6/A9 SAA (€ 4.667 miljoen)¹ en OV SAAL (€ 1.224 miljoen)², die niet tot de scope van RRAAM behoren maar wel bijdragen aan de gestelde doelen. Voor de verstedelijkingsambitie in Almere brengt het Rijk de opbrengsten van de verkoop van standaardkavels in, waarvan de waarde thans op ongeveer €130 miljoen geschat (zie ook deel B).

In bijlage 4 worden de relevante projecten voor RRAAM toegelicht. De verantwoording van deze projecten loopt niet via RRAAM, maar via de eigen projectlijnen. De voortgang van deze projecten wordt, voor zover relevant voor de voortgang van RRAAM, beschreven in Deel A van de jaarlijkse rapportage aan de TK.

¹ In de Rijksstructuurvisie staat het bedrag van 4.1 miljard. Het taakstellend budget is bij ontwerpbegroting 2014 onder andere aangevuld met de kosten voor Beheer en Onderhoud (deeltraject A1/A6). Hier is sprake van een 'Design, Build, Finance, Maintain'-contract (DBFM).

² In de Rijksstructuurvisie staat het bedrag van 1.4 miljard. Van het budget OV SAAL is een deel overgeboekt naar budget ERTMS.

2. Governance

2.1 Samenwerking en besluitvorming RRAAM

Het Rijk en de regionale partijen hebben bij de totstandkoming van de Rijksstructuurvisie afgesproken dat zij de samenwerking voortzetten. Hiervoor zijn in de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 afspraken gemaakt. De samenwerking richt zich de komende jaren op de uitvoering van de drievoudige ambitie ten aanzien van verstedelijking, bereikbaarheid en natuur en recreatie, met aandacht voor integraliteit, gebiedsgerichte benadering, voortgang en monitoring, adaptieve aanpak, actualisatie en samenhang tussen de drie ambities.

De samenwerking is (nu meer dan eerder) uitvoeringsgericht vormgegeven. Dit betekent dat sturing zoveel mogelijk direct door de partijen en dicht op de projecten gebeurt. Zo is voor een goede gezamenlijke, integrale en gecoördineerde aanpak van de stedelijke ontwikkeling van Almere het Overleg Almere 2.0 ingesteld, waaraan – onder voorzitterschap van het ministerie van IenM - de gemeente Almere, de provincie Flevoland en een aantal rijksvertegenwoordigers deelnemen. In het kader van dit overleg zijn o.a. gezamenlijke afspraken gemaakt over de Nadere Uitwerking van de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0, over de gezamenlijke werkwijze, over technische (beheers) aspecten van het gezamenlijke ingestelde Fonds VA en het bij het Fonds behorend Beoordelingskader voor het toetsen van investeringsaanvragen.

Voor het Markermeer-IJmeer is een Stuurgroep onder leiding van het ministerie van EZ ingesteld om tot de gewenste ecologische versterking van het Markermeer-IJmeer te komen. Naast het ministerie van EZ hebben de provincies Noord-Holland en Flevoland alsmede het ministerie van IenM in de Stuurgroep zitting. De Stuurgroep is opdrachtgever voor een aantal natuurprojecten zoals de Hoornse Hop en is ook verantwoordelijk voor de besluitvorming rond de ecologische boekhouding in samenhang met de monitoring.

Daarnaast is aangesloten op de al bestaande overlegstructuren rond het MIRT en de daaraan gekoppelde Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland, voor een goede afstemming tussen de drie ambities en andere majeure ontwikkelingen in de Noordvleugel. In dit verband is o.a. de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland voorbereid.

Ook werken Rijk en regio op andere terreinen conform de gemaakte afspraken samen. Zo is er door het ministerie van BZK samen met de provincie Noord-Holland een monitor voor de woningbouw (Woningbouwproductie Noordvleugel - Woningvraag, Plancapaciteit en Productie) ontwikkeld. De resultaten van deze monitor zijn input voor de eerder genoemde Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland.

Maatschappelijke betrokkenheid in de vorm van meedoen en meedenken, blijft een belangrijk uitgangspunt in de vervolgfase. De betrokken overheden zien ook bij het vervolg een rol voor groot- of kleinschalige initiatieven uit het maatschappelijk krachtenveld die bijdragen aan de drievoudige ambitie. Het RRAAM-werk (netwerk van maatschappelijke organisaties) heeft het aanbod gedaan om een actieve rol te blijven spelen bij de verdere metropoolvorming in de Noordvleugel. Samen met hen wordt bekeken wat hiervoor geschikte opgaven zijn en op welke manier participatie van het RRAAM-werk vormgegeven kan worden. In de jaarlijkse rapportage wordt de Kamer daar nader over geïnformeerd.

2.2 Rolinvulling Rijk

Het Rijk streeft in lijn met de SVIR samen met de regio naar het behoud en de versterking van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel. Rijk en regio werken samen in diverse projecten om dit concreet 'handen en voeten te geven', waaronder RRAAM. Het Rijk is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van de internationale concurrentiepositie en zal vanuit die verantwoordelijkheid de diverse ontwikkelingen en projecten coördineren, monitoren, uitvoeren en aanjagen.

Afhankelijk van de inhoud en aan de orde zijnde besluiten in die projecten ligt het trekkerschap ervan in een aantal gevallen bij het Rijk en in andere gevallen bij de regio. Bij RRAAM is de rol van het Rijk in deze fase van het vervolg – ten opzichte van de vorige fase – veranderd in een faciliterende, bijdragende en kaderstellende rol. Dat doet het Rijk door het scheppen van de juiste condities, mee te denken en te werken met de regio in bijvoorbeeld de kansenstrategie, de voortgang te monitoren en tevens door de inbreng van de opbrengsten van verkoop van Rijksgronden in het Fonds VA, de realisatie van de bereikbaarheidsambitie en aan de natuur- en recreatieambitie.

Bij de aanvang van het vervolgonderzoek zal opnieuw naar de rol van het Rijk worden gekeken.

IenM

De minister van IenM is binnen het Rijk regievoerend en daarmee verantwoordelijk voor de coördinatie en afstemming met de betrokken ministeries en met de regio (voor coördinatie en afstemming binnen de regio is de gemeente Almere verantwoordelijk). Tot de coördinerende rol van het Rijk hoort tevens het monitoren van de voortgang van de drie doelen uit de Rijksstructuurvisie (via de rijk/regio Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en het voorzitterschap van een aantal bestuurlijke overleggen) en de informatievoorziening aan de TK.

Ook werkt het ministerie op een aantal gebieden nauw met Almere en Flevoland samen aan de ontwikkeling van Almere. Daarbij moet o.a. gedacht worden aan de duurzame ontwikkeling en de stedelijke bereikbaarheid van Almere.

Rijkswaterstaat (RWS) voert de monitoring uit van de natuurdoelen in het IJsselmeergebied op basis van Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water. Deze monitoring wordt aangevuld met de monitoring naar de effecten van de natuurmaatregelen die in het Markermeer-IJmeer plaatsvinden. De resultaten van deze monitoring worden bij de Monitor Gebiedsagenda gebruikt.

WenR/BZK en Rijksvastgoedbedrijf

Voor de minister voor Wonen en Rijksdienst is in deze fase van uitvoering een faciliterende rol weggelegd. Deze bestaat onder meer uit een tijdige en passende oplevering van de rijksgrondposities in beheer bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het tempo van verkoop en inbreng wordt gestuurd door de ontwikkeling van de vraag (adaptieve ontwikkeling). De gerealiseerde opbrengst van de verkoop van 7.000 standaardkavels in Almere Oosterwold brengt het Rijk in in het Fonds VA.

Naast andere projecten stimuleert het ministerie van BZK samen met de gemeente Almere en het Rijksvastgoedbedrijf de woningbouw middels experimenten in een woningbouwatelier voor innovatie, duurzaamheid en vraagoriëntatie. Bovendien voert het ministerie van BZK in samenwerking met de provincie Noord-Holland de al eerder genoemde woningbouwmonitoring van de woningen in de Noordvleugel uit.

Rijksverantwoordelijkheid in de uitvoering

Inhoudelijk is het Rijk (mede) verantwoordelijk voor de realisatie van een aantal producten ten behoeve van de realisatie van RRAAM (naast de inzet in voor RRAAM relevante projecten). Het gaat bijvoorbeeld om diverse monitors (woningbouw, bereikbaarheid, Natura 2000 en effecten natuurmaatregelen) en inventarisatie rijksinzet Floriade.

Een overzicht van alle producten waar het Rijk (mede) verantwoordelijk voor is, is opgenomen in bijlage 5. Dit betreft de stand van zaken in 2014. De lijst met producten kan gelet op de kansenstrategie en adaptieve aanpak op onderdelen in de loop der jaren wijzigen. Over deze eventuele wijzigingen wordt de Kamer via de jaarlijkse rapportage geïnformeerd.

3. Integrale monitoring Noordvleugel

3.1 RRAAM in de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland

De TK heeft gevraagd om bij de informatievoorziening de ontwikkelingen in het plangebied van RRAAM in verband te brengen met de ontwikkelingen in de Noordvleugel. In het kader van de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland is afgesproken om een monitor te maken die de ontwikkelingen voor de belangrijkste thema's en de majeure gebiedsontwikkelingen volgt. Deze Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland verschijnt jaarlijks. Dit jaar (2014) is daarvoor een eerste – zogenaamde 'nulversie' - gemaakt. De monitor is een hulpmiddel om de voortgang en koers van de ambities en opgaven en samenhang daartussen integraal te bekijken.

Met deze monitor kunnen koppelingen en verbanden tussen RRAAM en andere opgaven in de Noordvleugel worden gelegd. Bijvoorbeeld voor de woningbouw in andere gebiedsopgaven. Dit biedt inzicht in de brede ontwikkeling van de Noordvleugel en de bijdrage van RRAAM daaraan. Tevens kan het in de toekomst een basis bieden voor nadere afstemming tussen de gebieden en eventuele gewenste bijsturing.

3.2 Thema's en indicatoren

Voor een goede koppeling met RRAAM wordt in de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland bij de thema's Economie, Verstedelijking, Bereikbaarheid en Natuur en Landschap nader ingezoomd op de overeenkomstige RRAAM-doelstellingen. In de opzet die wordt gehanteerd is geborgd dat de voor RRAAM relevante kernindicatoren zijn opgenomen. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de resultaten uit de monitoren die specifiek voor RRAAM in de Bestuursvereenkomst RRAAM zijn afgesproken. Hierin is afgesproken dat er voor woningbouw, bereikbaarheid en natuur & recreatie gemonitord wordt. Op deze manier is de consistentie van de verschillende informatiestromen en bronnen geborgd en blijft de administratieve last – door werk met werk te maken – beperkt.

De in de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland gevonden ontwikkelingen en trends worden vervolgens in de context van RRAAM nader geduid en geanalyseerd in de jaarlijkse rapportage aan de Kamer.

De indicatoren in de Noordvleugel die voor RRAAM worden gehanteerd staan vermeld in onderstaande tabel.

Economie
● Ontwikkeling van het aantal bedrijven (vestiging van nieuwe bedrijven)
● Ontwikkeling van de werkgelegenheid (banen)
Verstedelijking
● Aantal gebouwde woningen in Almere vanaf 2010. Dit wordt ook afgezet tegen woonmilieus (groei woningen per woonmilieu)
● (Plan)Capaciteit afgezet tegen additionele vraag
Bereikbaarheid
● De verkeersafwikkeling op het hoofdwegennet voor de corridors Utrecht - Almere en Amsterdam – Almere.
● De ontwikkeling van het openbaar vervoer; punctualiteit en aantal in- en uitstappers
● Regionale bereikbaarheid (bus, tram, metro en fiets)
● De binnenstedelijke bereikbaarheid ³
Landschap en natuur
● De ontwikkeling van Natura2000 voor het Markermeer / IJmeer.
● Recreatie ⁴

³ Vanaf versie 1 van de monitor

⁴ idem

De rapportage van de Monitor Gebiedsagenda wordt jaarlijks gebruikt als input voor het Bestuurlijk Overleg MIRT (BO MIRT) Noord-Holland, Utrecht en Flevoland. Dit zal met name gebeuren aan de hand van een analyse van de in de Monitor Gebiedsagenda beschreven ontwikkelingen voor tempo en richting voor de ontwikkeling van de Noordvleugel. De bevindingen hiervan worden in de jaarlijkse rapportage RRAAM opgenomen, die met de MIRT-stukken wordt meegezonden. Het afgelopen jaar is druk gewerkt aan de eerste editie van de monitor; de zogenoemde 'nulversie'. Dat is de nulmeting waarop de volgende edities voortbouwen. Pas na enkele edities kunnen ontwikkelingen en trends goed zichtbaar worden gemaakt.

De monitor zoals die nu is gemaakt is een instrument in ontwikkeling. Volgende edities kunnen waar nodig worden aangevuld en aanscherpt; afhankelijk van de informatiebehoefte en eventueel nieuwe toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied.

Deel B. Geactualiseerde basisrapportage groot project RRAAM

1. 'Light' maatwerk invulling groot project RRAAM

1.1 Inleiding

Gelet op de fase waarin het project RRAAM verkeert en de verantwoordelijkheidsverdeling in de uitvoering is, overeenkomstig de wens van de Tweede Kamer (TK), voor het groot project RRAAM gekozen voor een 'light' maatwerkinvulling van de aanwijzingen uit de Regeling Grote Projecten. Deel B beperkt zich tot de stedelijke ontwikkeling van Almere, en specifiek tot het monitoren van de voortgang van de doelstelling stedelijke ontwikkeling, de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) en het volgen van het proces rond verstedelijking. Het groot project RRAAM is hiermee gedefinieerd als de stedelijke ontwikkeling van Almere. Dit deel B is de geactualiseerde basisrapportage die op grond van de Regeling Grote Projecten wordt opgesteld en aan de TK is toegezegd met de brief van 1 september 2014 (Kamerstuk 31 089, nr. 112).

'Light' maatwerk invulling eisen Regeling grote projecten

Voor het vervolg groot project RRAAM is gekozen voor een 'light' maatwerk invulling van de aanwijzingen uit de Regeling grote projecten. In geval van RRAAM is de MIRT-verkenningfase afgesloten met het besluit over de Rijksstructuurvisie RRAAM (hierna Rijksstructuurvisie) met een duidelijk gemarkeerde stip op de horizon. Een vervolg van de MIRT-verkenning en mogelijke voorkeursbeslissing over een infrastructurele oplossing is feitelijk opgeschort totdat 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd en er zicht is op afronding van IJburg II in Amsterdam. Dit is naar verwachting op zijn vroegst in 2025 aan de orde. Om hieraan te voldoen wordt in de fase tot 2025 ingezet op stedelijke ontwikkeling van Almere. Op die manier wordt stedelijke druk opgebouwd die nodig is, alvorens het vervolgonderzoek te starten naar verdere infrastructuurmaatregelen ten behoeve van de ontsluiting van Almere (Pampus). De rapportage over de realisatie van doelen van de stedelijke ontwikkeling, het proces en de financiële verantwoording wordt middels een 'light' invulling van de aanwijzingen uit de Regeling Grote Projecten op maat ingevuld.

1.2 Aanwijzingen Regeling Grote Projecten

Conform de Regeling Grote Projecten dient informatie in de Basisrapportage in ieder geval te omvatten⁵:

- a. de doelstelling(en) van het project;
- b. een overzicht van de besluitvormingsmomenten en de betrokkenheid van de TK daarbij;
- c. de reikwijdte van het project;
- d. de planning van het project;
- e. de financiën van het project;
- f. de aan het project verbonden risico's;
- g. de wijze waarop het project zal worden beheerd en beheerd.
- h. alle overige informatie die het project raakt, middellijk en onmiddellijk, en waarvan redelijkerwijs kan worden verondersteld dat deze informatie noodzakelijk is voor de uitoefening van de controlerende taak van de Tweede Kamer.

Gelet op de fase waarin het project verkeert en de verantwoordelijkheidsverdeling in de uitvoering is, overeenkomstig de wens van de TK, gekozen voor een 'light' maatwerkinvulling van de aanwijzingen voor de basisrapportage zoals vermeld in artikel 10 lid 1 tot en met 3 van de Regeling Grote Projecten. De aanwijzingen voor de basisrapportage uit artikel 10 lid 1 van de Regeling Grote Projecten zijn in hoofdstuk 2 uitgewerkt. Bij de uitwerking is, indien en voor zover van toepassing, ingegaan op de aanwijzingen zoals vermeld in artikel 10 lid 2 en lid 3.

In hoofdstuk 3 wordt aanvullend informatie gegeven over de werking van het Fonds VA.

---

⁵ Regeling Grote Projecten, artikel 10.1

2. Invulling aanwijzingen Regeling Grote Projecten

2.1 Doelstellingen van Verstedelijking Almere

In de Rijksstructuurvisie is de ambitie voor de stedelijke ontwikkeling van Almere een westelijk georiënteerde stad met circa 60.000 nieuwe woningen ten opzichte van 2010 en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Het is hier prettig om te wonen, te werken en te recreëren.

Naar verwachting rond 2025 is de ontwikkeling van 25.000 nieuwe woningen t.o.v. 2010 voorzien, Eerst dan start het vervolg van de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen ten behoeve van de ontsluiting van Almere (Pampus).

In de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 hebben Rijk en regio afspraken vastgelegd om tot uitvoering te komen van de stedelijke ambitie Almere zoals uitgewerkt in de Rijksstructuurvisie. Deze afspraken hebben betrekking op:

- de gebieden: Almere Oosterwold, Almere Centrum Weerwater inclusief Floriade, Almere Pampus in samenhang met de IJmeerlijn, Almere Poort, Nobelhorst, alsmede de stedelijke ontwikkeling in het huidige stedelijke gebied van Almere;
- de thema's stedelijke bereikbaarheid, groenblauw, duurzaamheid, onderwijs, cultuur, sport en economie;
- het behoud van de concurrentiepositie van het huidige stedelijke gebied (Almere Tafel);
- de samenwerking tussen het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere alsmede het gezamenlijk financieel kader ten behoeve van de realisatie.

Ten behoeve van de bekostiging van de realisatie van Almere 2.0 stellen partijen, conform het voornemen in de Uitvoeringsovereenkomst, één gezamenlijk Fonds VA in. Verder is er een Nadere uitwerking van de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 opgesteld waarin wordt ingegaan op de systematiek van het werken met jaar- en meerjarenprogramma's en op het Fonds VA.

2.2 Besluitvormingsmomenten en betrokkenheid Tweede Kamer

Gedurende de fase van stedelijke ontwikkeling ligt het primaat van de besluitvorming bij de regio en zijn er geen grote rijksbesluiten aan de orde. Grote rijksbesluiten (inzake nieuwe infrastructuur) zijn weer aan de orde zodra er voldoende stedelijke druk is en gestart wordt met het vervolg van de MIRT-verkenning.

Tot die tijd wordt de voortgang van de ontwikkeling van de woningbouw gemonitord, zodat tijdig de overstap naar de volgende fase wordt gemaakt. Door middel van een jaarlijkse voortgangsrapportage zal de TK worden gerapporteerd over de voortgang van de realisatie van de doelstelling m.b.t. de stedelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van de rijksmiddelen in het Fonds VA.

De Minister van IenM zal de jaarlijkse voortgangsrapportage samen met de resultaten van de Monitor Gebiedsagenda in het najaar (met de toezending van de MIRT-stukken) aan de TK aanbieden, zodat de TK in de gelegenheid is om de voortgang en verantwoording in samenhang met de doelstellingen van de stedelijke ontwikkeling te beoordelen. Dit borgt ook dat de Kamer tijdig wordt betrokken bij de voorbereiding van een toekomstig besluit over het opnieuw starten van de MIRT-verkenning en daarover indien nodig vooraf kan spreken.

2.3 Reikwijdte van het project

De stedelijke ontwikkeling van Almere staat centraal. Ter stimulering van de realisatie van de stedelijke ontwikkeling dienen het Fonds VA, een bijbehorend jaar- en meerjarenprogramma en een organisatiestructuur. Passend bij de aard van het project RRAAM en de rol van het Rijk in deze fase, betreft de reikwijdte van het groot project RRAAM de maatwerkinvulling van de aanwijzingen uit de Regeling Grote Projecten voor de stedelijke ontwikkeling: het monitoren van de voortgang van de realisatie van de doelstelling stedelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA en het nauwgezet volgen van het proces rond verstedelijking.

Het Rijk volgt de voortgang van het proces d.m.v. deelname aan de bestuurlijke overleggen (incl. Overleg Almere 2.0) en deelname in het programmateam.

De voortgang van de stedelijke ontwikkeling wordt gemeten met behulp van de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en de monitor woningbouw (Woningbouwproductie Noordvleugel - Woningvraag, Plancapaciteit en Productie).

2.4 Planning van het project

Voor de uitvoering van de stedelijke ontwikkeling is gekozen voor een organische en adaptieve aanpak. Dit betekent dat de marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties sturend is voor de stedelijke ontwikkeling.

Gegeven deze aanpak, is het niet mogelijk om voor de (middel)lange termijn concrete data of jaren in te vullen. De inschatting is dat op zijn vroegst in 2025 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd; het eindpunt van het onderhavige groot project.

Jaarlijks wordt er in het Overleg Almere een jaarprogramma en een meerjarenprogramma voor vijf jaar met een doorkijk naar 10 jaar vastgesteld. Deze programma's vormen samen met de jaarrekening instrumenten om het proces te volgen. Het eerste meerjarenprogramma wordt in 2015 vastgesteld, daarna jaarlijks, zal ter informatie met de eerste voortgangsrapportage naar de TK worden gestuurd.

Voor de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA wordt verwezen naar de volgende paragraaf (2.5).

2.5 Rijksfinanciën van het project

De financiën van het project betreft alleen de Rijksbijdrage aan het Fonds VA. Deze bestaat uit de opbrengsten uit de verkoop van Rijksgronden in Almere Oosterwold. De hoogte van de Rijksbijdrage is onzeker omdat deze afhankelijk is van de ontwikkelingen op de grond- en woningbouwmarkt. De opbrengst wordt op basis van taxaties uit 2013 voor een periode van 20 jaar geraamd op circa € 130 miljoen. Theoretisch betekent dit ongeveer € 6,5 miljoen per jaar gemiddeld. De opbrengsten uit de grondverkoop worden via het Fonds VA ingezet ten behoeve van de verdere stedelijke ontwikkeling van Almere.

BZK rapporteert over de voortgang van de grondopbrengsten middels de begroting. Ook in de voortgangsrapportage zal jaarlijks worden gerapporteerd over de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA. De verantwoording van de besteding vanuit het Fonds VA aan projecten vindt plaats via een jaarrekening van het Fonds VA, die samen met een controleverklaring bij deze jaarrekening als bijlage bij de jaarlijkse voortgangsrapportage ter kennisgeving aan de TK wordt aangeboden.

De gemeente Almere ontvangt uit het Gemeentefonds de decentralisatie-uitkering Groei-opgave Almere en zij brengt deze zelf in het Fonds VA in.

2.6 Aan het project verbonden risico's

Uitgangspunt voor de fase van de uitvoering van projecten is dat de uitvoerende partijen elk verantwoordelijk zijn voor de respectievelijke projecten die zij trekken, inclusief de risicobeheersing. Het Rijk zal zich, in lijn met de afgesproken rolverdeling en eigen rolinvulling, daarom terughoudend opstellen bij de uitvoering van de projecten waarvoor zij niet zelf verantwoordelijk is. De voor de realisatie van het project verantwoordelijke partij is verantwoordelijk om binnen het budget te blijven en eventueel tegenvallers en meerwerk binnen dat budget op te vangen. Indien zich zodanig onverwachte omvangrijke tegenvallers dreigen voor te doen dat het niet mogelijk is om dit binnen het budget op te vangen en indien het onredelijk zou zijn om hiervoor alleen de uitvoerende partij(en) verantwoordelijk te laten zijn, dan wordt de situatie voorgelegd aan het Overleg Almere 2.0.

In overleg met de gemeente Almere en de provincie Flevoland zal bezien worden welke invulling van projectbeheersingsinstrumenten (zoals de risicomangementcyclus) toe te passen. De Kamer wordt hierover in de eerste voortgangsrapportages geïnformeerd. Verder wordt hierin jaarlijks gerapporteerd over de ontwikkeling van nu reeds geïdentificeerde risico's (zie onderstaand) en eventuele toekomstige nieuwe risico's.

Via de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland wordt permanent een 'vinger aan de pols' gehouden op de ontwikkeling van de verstedelijking in relatie tot de andere thema's, zoals onder meer economische ontwikkeling en bereikbaarheid, en de rol die de verstedelijking in Almere in dat kader speelt. Het risico van onrendabele investeringen wordt gemitigeerd door de vraaggestuurde adaptieve ontwikkelingsstrategie, zoals die in de Rijksstructuurvisie RRAAM is vastgesteld. De marktvraag is immers sturend voor de voortgang van de stedelijke ontwikkeling.

Een ander risico is dat door tegenvallende opbrengsten van de verkopen van Rijksgronden het Fonds VA onvoldoende wordt gevoed waardoor de stedelijke ontwikkeling achterblijft. In geval van

disbalans tussen financiële mogelijkheden, ambitieniveau en uitvoeringstempo Almere 2.0, treden Rijk, provincie en gemeente met elkaar in overleg.

Voor het Rijk is een risico dat de investeringen in het Fonds VA niet of onvoldoende leiden tot het beoogde doel om het vestigingsklimaat en de aantrekkelijkheid in dit deel van de Noordvleugel te verbeteren en het voorzieningenniveau in de pas te laten lopen met de groeiopgave. Het risico van een onjuiste middeleninzet vanuit het Fonds VA wordt ingekaderd door een beoordelingskader (BOK) en een lange termijnnvesteringsstrategie (LISA) die in het Overleg Almere aan de orde komen. Partijen op lokaal niveau hebben de kennis om de meest effectieve en kansrijke projecten in beeld te brengen. Daarom is de gemeente Almere finaal verantwoordelijk voor het aandragen van projecten die voor een bijdrage uit het Fonds VA in aanmerking komen. Uit het Fonds VA worden alleen verplichtingen aangegaan als deze worden gedekt door de gerealiseerde opbrengsten in het Fonds VA.

De voeding van het Fonds VA met (rijks)middelen zal daarnaast periodiek worden geëvalueerd tegen de achtergrond van de bereikte effecten in relatie tot de verstedelijking. De decentralisatie-uitkering Groei-opgave Almere wordt elke 5 jaar geëvalueerd. De DU is opgenomen in de reguliere begrotingssystematiek van het Gemeentefonds en de TK wordt in de begrotingswetten hierover geïnformeerd.

2.7 Wijze van projectbeheersing en – beheer van het Groot project

De scope van het groot project omvat 3 elementen: stedelijke ontwikkeling, de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA en het proces. De projectbeheersing is dan ook gericht op deze 3 aspecten.

Stedelijke ontwikkeling

Het Fonds VA is bedoeld voor investeringen in projecten ten behoeve van de integrale ontwikkeling van Almere 2.0. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze projecten ligt bij de regio en wordt ingevuld door het Meerjarenprogramma Almere 2.0. In lijn met deze rolverdeling, zal het Rijk zich toeleggen op het faciliteren, stimuleren en monitoren. De faciliterende rol wordt ingevuld door het beschikbaar stellen van de rijksmiddelen t.b.v. het Fonds VA en het (mede)ontwikkelen van een aantal instrumenten, zoals het Beoordelingskader voor de selectie van projecten. Het Rijk zal tevens een stimulerende rol vervullen. Deze zal met name worden ingevuld door het meedenken in bestuurlijke en ambtelijke overleggen over kansen.

Proces

Het Rijk is mede verantwoordelijk voor het proces van beoordeling en toetsing van projecten aan de voorkant (door middel van het Beoordelingskader). Dit uitgangspunt betekent dat de gemeente en provincie zelf toezien op een effectieve en tijdige invulling, uitvoering en monitoring van de maatregelen en projecten uit het Jaarprogramma. Partijen treden met elkaar in overleg indien blijkt dat maatregelen en projecten vertraging oplopen of fors duurder worden (zal blijken uit jaarrekening en/of monitor Almere) of als blijkt dat de stedelijke ontwikkeling (via Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en/of monitor woningbouw (Woningbouwproductie Noordvleugel - Woningvraag, Plancapaciteit en Productie) achter blijft. Dat kan eventueel leiden tot bijsturing.

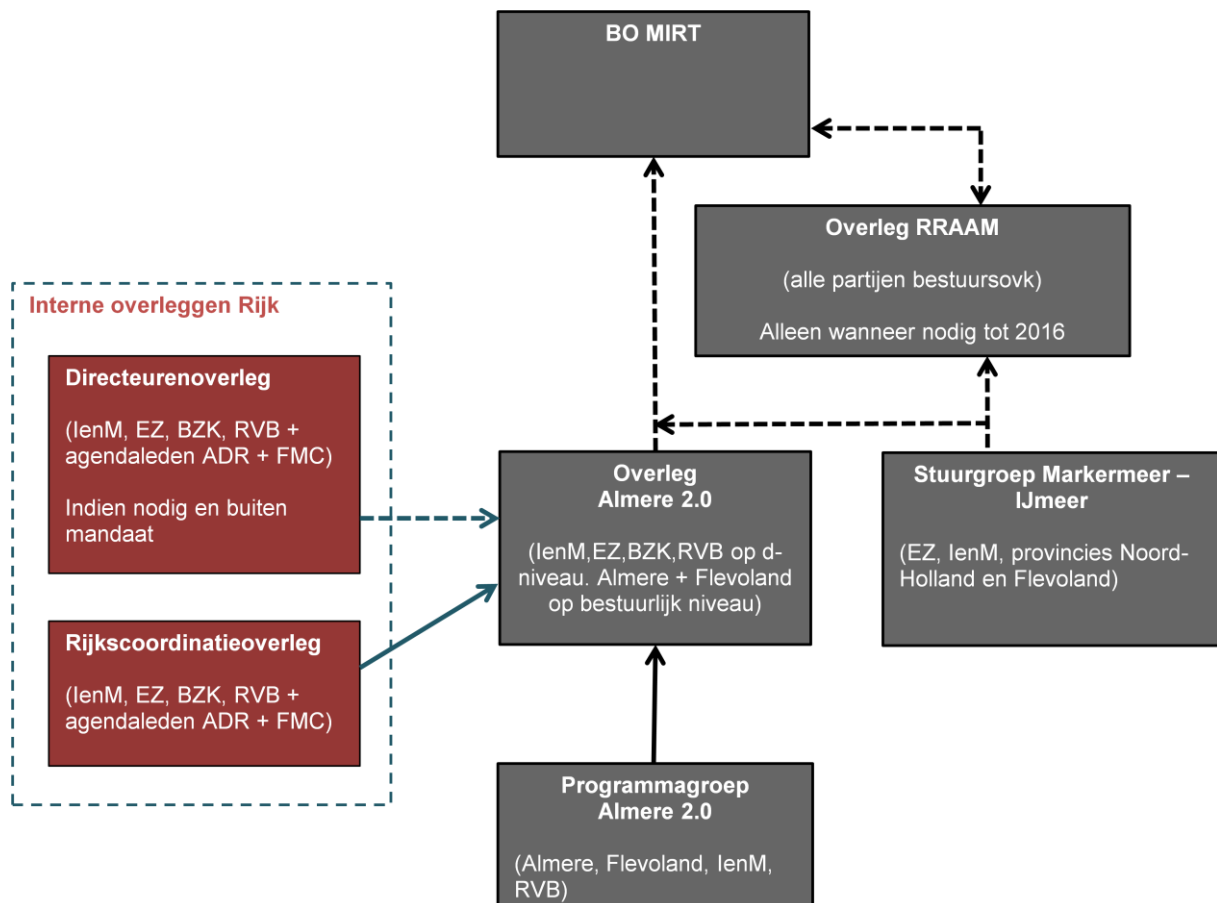
Rijksbijdragen

De Rijksbijdrage aan het Fonds VA bestaat uit de opbrengst uit grondverkopen ten behoeve van de realisatie van 7.000 standaardkavels. Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), dat valt onder het ministerie van BZK, is hiervoor verantwoordelijk. BZK rapporteert over de voortgang van de grondopbrengsten middels de begroting. Ook in de voortgangsrapportage zal worden gerapporteerd over de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA.

Governance

Uitgangspunt voor de inrichting van de governance in deze fase is het feit dat er in deze fase wordt gewerkt binnen een al vastgesteld mandaat. In de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 en onderliggende uitwerkingen zijn hiervoor de kaders vastgelegd. Dit maakt dat het governance model is toegesneden op een situatie waarin alleen binnen dit mandaat wordt gehandeld. Daardoor kan het aantal gremia en overlegorganen zo veel mogelijk tot een minimum worden beperkt.

Voor de samenwerking wordt aangesloten bij de overlegstructuur zoals beschreven in deel A. Deze structuur ziet er als volgt uit:

Binnen het Rijk wordt met het directeurenoverleg en het Rijkscoördinatieoverleg op twee niveaus overlegd. De rol van de Rijkscoördinatiegroep is de voorbereiding van het Rijk voor het Overleg Almere 2.0. Het directeurenoverleg vindt plaats in het geval van geschillen in het Rijkscoördinatieoverleg en tevens bij zaken buiten het mandaat van de Uitvoeringsovereenkomst. Beide overleggen bestaan uit vertegenwoordigers van IenM, EZ, BZK, met ADR als agendalid.

2.8 Overige informatie

In de voortgangsrapportage zal informatie worden opgenomen over ontwikkelingen die het project middellijk en onmiddellijk raken en waarvan redelijkerwijs kan worden verondersteld dat deze informatie noodzakelijk is voor de uitoefening van de controlerende taak van de TK. Hiertoe wordt niet gerekend de voortgang van de voor RRAAM relevante projecten. Deze informatie wordt via deel A van de informatievoorziening aan de TK ter beschikking gesteld en via de eigen projectkanalen.

3. Hoofdpijnen en verantwoording Fonds Verstedelijking Almere

3.1 Voeding van het Fonds

Ten behoeve van de bekostiging van de stedelijke ontwikkeling (Almere 2.0) is door Rijk, provincie en gemeente één gezamenlijk Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) ingesteld. Dit fonds is bedoeld voor alle investeringen in projecten ten behoeve van de integrale ontwikkeling van Almere 2.0. Het Fonds VA wordt gevoed met bijdragen vanuit het Rijk, gemeente Almere en provincie Flevoland. De Rijksbijdrage bestaat uit de opbrengsten uit de verkoop van Rijksgronden, gemaximeerd tot de gerealiseerde Rijksopbrengsten ten behoeve van maximaal 15.000 woningen⁶. De bijdrage van de gemeente Almere en provincie Flevoland zijn afkomstig uit het Gemeentefonds respectievelijk Provinciefonds.

De Rijksbijdrage voor deze fase bestaat uit de gerealiseerde opbrengst van de verkoop van Rijksgrond in Almere Oosterwold benodigd voor 7.000 standaardkavels. Uitgaande van de taxaties 2013 bedraagt de geraamde opbrengst van Oosterwold circa € 130 miljoen. Hierbij bestaat geen zekerheid ten aanzien van de prijsontwikkeling en (het tempo van) de afzet. De hoogte van de Rijksbijdrage is daarom vooraf niet in te schatten. BZK rapporteert over de voortgang van de grondopbrengsten middels de begroting. Ook in de voortgangsrapportage zal worden gerapporteerd over de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA.

Tevens ontvangt de gemeente Almere de decentralisatie-uitkering Groei-opgave Almere, van jaarlijks €7 miljoen⁷, met ingang van 2015 voor maximaal 22 jaar. De gemeente Almere heeft toegezegd deze middelen in het Fonds VA te storten. De bijdrage is opgenomen in de meicirculaire Gemeentefonds 2014, zoals aangekondigd in de brief Urgentieprogramma Randstad van de minister van IenM van 20 november 2013 (TK, 2013-2014, 31.089, nr. 108) en de brief van de minister van BZK van 22 mei 2014 over het groot onderhoud gemeentefonds (TK 2013-2014, 3370-B, nr.15). De decentralisatie-uitkering wordt elke 5 jaar geëvalueerd. De decentralisatie-uitkering is opgenomen in de reguliere begrotingssystematiek van het gemeentefonds en de TK wordt in de begrotingswetten hierover geïnformeerd.

Naast het Rijk en de gemeente Almere draagt ook de provincie Flevoland aan het Fonds bij.

Werkwijze besteding en verantwoording

In de Nadere uitwerking Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 hebben Rijk, provincie en gemeente afspraken vastgelegd om te komen tot uitvoering van de stedelijke ambitie Almere zoals uitgewerkt in de Rijksstructuurvisie. Onderdeel daarvan zijn afspraken over de werkwijze, voeding en de aanwending van het Fonds VA.

De besteding van middelen uit het fonds vindt plaats op basis van een jaarprogramma. De werkwijze voor het Fonds VA heeft een jaarcyclus waarin drie procesgangen volgtijdelijk plaatsvinden, namelijk:

- het opstellen en vaststellen van het jaarprogramma en meerjarenprogramma Almere 2.0;
- het beschikbaar stellen van middelen, contractering en uitvoering van de projecten;
- het verantwoorden van de uitvoering van het programma Almere 2.0. via een jaarrekening van de gemeente Almere.

Besluitvorming over het jaar- en meerjarenprogramma en de jaarrekening vindt plaats in het Overleg Almere 2.0.

Projectvoorstellen voor het jaarprogramma worden ingediend door de bestuurlijke overleggen van de acht (in de Uitvoeringsovereenkomst benoemde) thema's en de gebieden Almere Oosterwold en Almere Centrum Weerwater. Selectie van projecten vindt achtereenvolgens plaats door de ambtelijke programmagroep en het bestuurlijk Overleg Almere 2.0, dat wordt voorgezeten door het ministerie van IenM. Voor selectie en integrale afweging van projecten die bekostigd worden uit het Fonds VA worden in ieder geval de volgende criteria gehanteerd:

- a) effectiviteit: draagt het project bij aan de uitvoering van de Rijksstructuurvisie?
- b) efficiëntie: biedt het project een goede verhouding tussen kosten en resultaten?

⁶ Dit aantal is inclusief de ontwikkeling van Pampus. De gebiedsontwikkeling Pampus valt buiten de scope van het groot project.

⁷ Dit bedrag is niet geoormerkt. Met de regio is wel afgesproken dat de DU besteed wordt aan de schaa sprong. De vijfjaarlijkse evaluatie moet uitwijzen of de DU effectief is en bijdraagt aan de beoogde groei.

- c) urgentie: is het nodig om - met het oog op de organische stedelijke ontwikkeling - op een bepaald moment te investeren? Kan op een concrete mogelijkheid worden aangesloten - met oog op de kansenstrategie - van de thema's?
- d) mogelijkheden tot (additionele) financiering (begrotingsmogelijkheden partijen, Europa, etc.).

Daarnaast is een Beoordelingskader (BOK) opgesteld en wordt een Lange Termijn Investerings Strategie (LISA) ontwikkeld waaraan projecten en maatregelen inhoudelijk worden getoetst. In het kader van LISA wordt een nadere prioritering van projecten en maatregelen voor de komende 20 jaar gegeven zodat het Fonds Verstedelijking Almere optimaal ingezet kan worden voor de verstedelijkingsambitie van Almere. Het BOK, LISA en de hierboven genoemde criteria dragen eraan bij dat de besteding van de beschikbare financiële middelen bijdragen aan de verschillende doelstellingen c.q. ambities van de Rijksstructuurvisie RRAAM.

Na vaststelling van het jaarprogramma door het Overleg Almere 2.0 en instemming van de Gemeenteraad van Almere en Provinciale Staten van Flevoland worden de financiële middelen uit het Fonds VA door de gemeente Almere, als beheerder van het fonds, aan de projecten beschikbaar gesteld. De toegekende budgetten aan de projecten zijn taakstellend en gemaximeerd. Jaarlijks wordt door de programmagroep een jaarrekening Fonds VA opgesteld en ter vaststelling aangeboden aan het Overleg Almere 2.0. De jaarrekening bevat informatie over de voortgang en afrekeningen van de uitgevoerde / in uitvoering zijnde projecten. Jaarlijks wordt de besteding van de middelen gecontroleerd door een accountant. Deze controle resulteert in een (in opdracht van de gemeente Almere op te stellen) controleverklaring bij de jaarrekening van het Fonds VA.

3.2 Beheer Fonds VA

De gemeente Almere beheert namens de partijen het Fonds VA. Over de invulling hiervan is een aantal afspraken gemaakt:

1. Op de uitgaven is het BTW-regime van de gemeente Almere van toepassing. In veel gevallen zal de BTW geen rol van betekenis spelen en is de aanvraag exclusief BTW. Bij uitgaven voor sommige activiteiten is de BTW kostprijsverhogend en is de aanvraag inclusief BTW. In die gevallen worden de fiscale regels van de gemeente Almere vermeld.
2. Het Fonds VA wordt als een aparte entiteit (bestemmingsreserve) in de begroting van de gemeente Almere opgenomen. Hiermee is tegemoetgekomen aan de afspraken die zijn gemaakt over de governance van het Fonds VA: er is één fonds, waarin de bijdragen van de partners Rijk, provincie en gemeente herkenbaar zijn, waarbij over de aanwending ervan in gezamenlijkheid wordt besloten en waarvan voeding (per partner), aanwending en restantsaldo in de verantwoording zichtbaar zijn. Per project is duidelijk welke partner meebetaalt. Een van de consequenties van het gezamenlijk Fonds is dat op de bijdragen die Rijk en provincie geven, geen terugbetalingsverplichting kan rusten (financieel regime). In de Nadere Uitwerking van de Uitvoeringsovereenkomst is gekozen voor een bestuurlijke borging waarbij over iedere aanwending unanieme besluitvorming door het Overleg Almere 2.0 vereist is.
3. Jaarlijks op 1 januari wordt over het saldo van de middelen in de reserve Fonds VA het rentepercentage bijgeschreven van het schatkistbankieren van het voorgaande jaar
4. Er komt een aparte controleverklaring bij de jaarrekening van het Fonds VA. Afgesproken is dit onderdeel te laten zijn van de reguliere accountantscontrole van de gemeente, maar met aparte verantwoording en aparte accountantsverklaring. Hiermee wordt efficiency (want gebruik makend van de kennis die de accountant al heeft over de samenhang in de begroting van de gemeente Almere) en de transparantie maximaal gediend.

3.3 Meerjarenprogramma: werkwijze en beoogde resultaten

Het initiatief voor de invulling van het Meerjarenprogramma Verstedelijking Almere (MjpVA) ligt bij de gemeente Almere en wordt samen met het jaarprogramma door het Overleg Almere 2.0 vastgesteld. Het MjpVA (respectievelijk de jaarlijkse update daarvan) wordt vanaf 2015 jaarlijks in het najaar met de Voortgangsrapportage ter informatie aan de TK meegestuurd.

Bijlagen

Toelichting:

1. Overzicht wijze van invulling wensen en eisen TK (conform Uitgangspuntennotitie)

Deel A:

2. Terugblik op RRAAM
3. Voortgang RRAAM 2013 – 2014
4. Beschrijving relevante projecten RRAAM
5. Projecten en acties Rijk

Bijlage 1 Overzicht wijze van invulling wensen en eisen Tweede Kamer (conform Herziene Uitgangspuntennotitie)

Overzicht wijze van invulling wensen en eisen TK (conform Herziene Uitgangspuntennotitie groot project RRAAM d.d. 5 maart 2014)

Inleiding

De Kamer heeft in haar procedurevergadering (dd 02-10-2014) aangegeven dat het vervolg van RRAAM een groot project blijft. Daarop heeft de Kamer op 5 maart 2013 heeft de TK de "Herziening Uitgangspuntennotitie groot project RRAAM" uitgebracht. In deze notitie schetst de Kamercommissie welke wensen zij heeft voor de invulling van de informatievoorziening aan de Kamer over het vervolg.

Wensen van de TK

Onderstaand zijn de wensen van de TK zoals verwoord in de uitgangspuntennotitie beschreven. Hierbij is aangegeven hoe met deze wensen is omgegaan en waar de informatie terug te vinden is in de Basisrapportage.

Vooraf algemeen

Belangrijke constatering vooraf:

- de nieuwe fase van RRAAM bestaat niet uit één project of één product, zoals dat in de vorige fase het geval was; nl. de Rijksstructuurvisie en het traject daarnaar toe. Het vervolg van RRAAM wordt gekenmerkt door een verzameling van veel verschillende projecten met alles een eigen fasering, in verschillende fase (van o.a. MIRT) en een eigen scope.
- in de Rijksstructuurvisie bewust is gekozen voor een organische strategie en een adaptieve aanpak met een stip op de horizon. Dit betekent dat er geen vaststaand eindbeeld voor de ontwikkeling wordt vastgelegd, maar dat op adaptieve wijze, stap na stap, naar het toekomstperspectief wordt toegewerkt. De markt vraag naar woningen en bedrijfslocaties is sturend.
- het toekomstperspectief een gefaseerde aanpak als uitgangspunt heeft. Concreet betekend dat geen vaste einddatum is vastgelegd. Met een aantal ontwikkelingen is al gestart of wordt snel gestart, terwijl andere ontwikkelingen pas op de langere termijn aan de orde zullen zijn.

Daarmee kenmerkt zich het vervolg van RRAAM veel meer als een conglomeraat van projecten met eigenstandige trajecten en die op verschillende manier/momenten bijdragen aan de doelstelling van RRAAM. Dit heeft gevolgen voor de inrichting van het groot project. In onderstaande tabel is dit uitgewerkt.

Wensen Kamer	Reactie IenM	Voorstel
TK ziet informatievoorziening aanvullend op informatievoorziening inzake Spelregels MIRT (wijzend op 4 stappen schema)	<ul style="list-style-type: none"> • De informatievoorziening richting de TK over RRAAM, is aanvullend op de informatie die wordt geleverd via het BO MIRT. 	Toelichting: par 1.5
Vervolg blijven monitoren tot en met de uiteindelijke oplevering van het project en de behandeling van de opleveringsbeslissing in de TK.	<ul style="list-style-type: none"> • Zie vooraf algemeen. • Gelet op de keuze voor een organische strategie, kan niet van opleveringsbeslissingen en –termijnen gesproken worden. Bovendien kent het vervolg ook geen eenduidig projectbesluit zoals dat bij andere grote projecten wel het geval is. • Op moment dat het vervolgonderzoek naar de infrastructurele maatregelen wordt gestart, zal een nieuw voorstel worden gedaan voor de informatievoorziening aan de TK en de inrichting van de voortgangsrapportages. Op dat moment zal er ook meer zicht zijn op de planning van een mogelijke 	Toelichting: par 1.5

Wensen Kamer	Reactie IenM	Voorstel
	voorkeursbeslissing en vervolgaanpak richting realisatie daarvan in het kader van de MIRT-spelregels	
De commissie wil 1x per jaar een Voortgangsrapportage (VGR) ontvangen	<ul style="list-style-type: none"> Hieraan wordt invulling gegeven 	-
VGR moet jaarlijks vóór 1 april bij TK zijn	<ul style="list-style-type: none"> De VGR zal jaarlijks in het najaar en tegelijk met de MIRT-stukken naar de TK gestuurd. 	-
Accountantsrapport twee weken later dan de VGR bij de TK liggen	<ul style="list-style-type: none"> Hieraan wordt invulling gegeven. 	-
<p>Bij het informeren over de doelstellingen van RRAAM gaat het in eerste instantie over de hoofddoelstelling uit RSV: het versterken van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel, middels interventies op het gebied van de ruimtelijke, fysieke sociale en economische structuur.</p> <p>Dit betekent dat RRAAM ook in samenhang moet worden gezien met onder meer de economische programma's voor de gehele Noordelijke Randstad, de binnenstedelijke ontwikkeling van Amsterdam, de opgaven van de regio Utrecht, het Noordzeekanaalgebied, enzovoorts. De commissie I&M wenst inzicht te krijgen op welke wijze deze ontwikkelingen van invloed zijn op RRAAM, en vice versa. Cie wenst geïnformeerd te worden over realisatie van 3-voudige ambitie: verstedelijking, bereikbaarheid en natuurontwikkeling</p>	<ul style="list-style-type: none"> Door de gekozen methode van informatievoorziening (deel A) wordt gerapporteerd over de hoofddoelstelling uit de RSV en de samenhang met andere programma's en projecten. Tevens wordt gerapporteerd over de voortgang ten aanzien van de drievoudige ambitie. 	<p>Toelichting: par 1.4</p> <p>Deel A</p>
Verzoekt (prestatie-)indicatoren aan te geven op basis waarvan voortgang van vervolg RRAAM i.r.t. de doelen duidelijk wordt. Plus een duiding evt. afwijkingen	<ul style="list-style-type: none"> In de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland wordt expliciet aandacht besteed aan de indicatoren die relevant zijn voor RRAAM. De eerste monitor dient als nulmeting. 	Deel A: hfd 3
Cie verlangt een zo ver als mogelijk uitgewerkte planning van het gehele project tot en met de uiteindelijke oplevering en belangrijkste beslismomenten.	<ul style="list-style-type: none"> Gegeven de adaptieve programmering en het feit dat de marktvraag leidend is, is het niet mogelijk om concrete data of jaren in te vullen. De TK krijgt ter informatie over de planning het spoorboekje (zie Toelichting, par 1.1) en het Meerjarenprogramma van het Fonds VA. Dit programma kijkt 5 jaar vooruit met een doorkijk naar 10 jaar. 	Toelichting: par 1.5
<p>De structuur van de VGR vorm te geven langs de lijnen van</p> <p>Realisatieparagraaf van de RSV:</p> <ul style="list-style-type: none"> Fasering en samenhang Instrumenten 	<p>Het project RRAAM wijkt af van de invulling die normaal gesproken aan de groot project status wordt gegeven. Om te voldoen aan de wensen van de TK, is gekozen voor een deel A en deel B.</p> <ul style="list-style-type: none"> Deel A gaat in op het brede RRAAM- 	Toelichting: par 1.4

Wensen Kamer	Reactie IenM	Voorstel
<ul style="list-style-type: none"> • Governance Ambities uit de Bovk: <ul style="list-style-type: none"> • Stedelijke ambitie • Bereikbaarheidsambitie • Ecologisch en recreatieve ambitie • Samenwerkingsstructuur een monitoring alg. Onderdelen van de Uovk <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeringsafspraken gebiedsontwikkeling • Uitvoeringsafspraken thema's • Financieel kader • Samenwerkingsstructuur • Monitoring Almere 2.0 	project, conform de ambities uit de Bovk <ul style="list-style-type: none"> • Deel B gaat in op de uitvoering van de stedelijke ambitie, cf. de Uovk 	
De Cie verwacht dat het budget voor de RRAAM-projecten samenhangend en herkenbaar in de begroting wordt gepresenteerd door middel van een heldere meerjarige budgettaire overzichtstabel. De Cie wil geïnformeerd worden over herkomst van middelen van de diverse deelprojecten.	<ul style="list-style-type: none"> • In het kader van de Regeling Grote Projecten wordt gerapporteerd over de Rijksbijdrage aan het Fonds Verstedelijking Almere. • Budgetten voor de voor RRAAM relevante projecten vallen buiten de scope van de Regeling Grote Projecten. De verantwoording van deze projecten loopt niet via RRAAM, maar via de eigen projectlijnen, 	Deel A: par 1.3 Deel B: hfd 1
In VGR moet expliciet worden aangegeven op welke wijze en in welke mate het Fonds gevuld wordt en in welke mate dit toereikend is om de beleidsambitie voor de stedelijke ontwikkeling te realiseren op de korte en lange termijn.	<ul style="list-style-type: none"> • In artikel 4.4 van de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 zijn afspraken gemaakt over de voeding van het fonds. Deze afspraken gelden voor de gehele contract periode tenzij de Uitvoeringsovereenkomst wederzijds wordt aangepast/herzien. • De verantwoording in het kader van de Regeling Grote Projecten heeft betrekking op de Rijksbijdrage aan het Fonds. BZK rapporteert over de voortgang middels de begroting. Daarnaast zal voor de overzichtelijkheid ook in de voortgangsrapportage worden gerapporteerd over de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA. De verantwoording van de besteding van uit het Fonds VA aan projecten vindt plaats via een jaarrekening van het Fonds VA, die samen met een gemeentelijke accountantsverklaring als bijlage van de jaarlijkse voortgangsrapportage ter informatie aan de TK wordt aangeboden. 	Deel B: hfd 3
Tevens zal in de voortgangsrapportages ingegaan moeten worden op de beheersmaatregelen ten aanzien van de risico's in relatie tot de voeding van het Fonds Verstedelijking Almere.	<ul style="list-style-type: none"> • Het is een gezamenlijk fonds dat door de provincie Flevoland, de gemeente Almere en het Rijk wordt gevoed. Daarover zijn in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 afspraken gemaakt. Verantwoording van de Rijksmiddelen in het Fonds VA 	Toelichting: par 1.5 en Deel B par. 2.6

Wensen Kamer	Reactie IenM	Voorstel
	<p>vindt plaats in deel B van de informatievoorziening.</p> <p>De verantwoording in het kader van de Regeling Grote Projecten heeft betrekking op de Rijksbijdrage aan het Fonds. BZK rapporteert over de voortgang middels de begroting. Daarnaast zal voor de overzichtelijkheid ook in de voortgangsrapportage worden gerapporteerd over de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan het Fonds VA.</p>	
<p>De commissie IenM acht het wenselijk dat de accountantscontrole zich niet beperkt tot het domein van het ministerie zelf, maar ook ziet op de activiteiten van die externe partijen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Voorop gesteld dat het vervolg RRAAM en het gezamenlijk Fonds VA een gezamenlijk vervolg is, zijn er ook de kaders van de Financiële-verhoudingswet die de betrekkingen tussen Rijk, provincies en gemeenten regelen. De verantwoording van de besteding van middelen uit het Fonds VA vindt plaats via de gemeentelijke accountantscontroleverklaring, waarbij specifiek op de Jaarrekening wordt ingegaan. De jaarrekening van het Fonds VA wordt vastgesteld in het Overleg Almere 2.0 en ter kennisgeving bij de voortgangsrapportage RRAAM aan de TK gestuurd. 	<p>Toelichting: par 1.5</p>

Bijlage 2 Terugblik op RRAAM

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is als doel opgenomen om te komen tot een excellente ruimtelijk-economische structuur van Nederland door een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een goede internationale bereikbaarheid van de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren. Het mogelijk maken van de drievoudige ambitie op het gebied van verstedelijking, bereikbaarheid, natuur en recreatie in het gebied Amsterdam-Almere-Markermeer is benoemd als opgave van nationaal belang.

In november 2009 heeft het kabinet de brief "*Randstad-besluiten: Amsterdam-Almere-Markermeer*" (RAAM-brief) vastgesteld. Daarin heeft het Rijk er samen met de overheden in de Noordvleugel voor gekozen om de versterking van de Noordvleugel door middel van drie samenhangende ambities op het gebied van verstedelijking (wonen en werken), bereikbaarheid en natuur en recreatie concreet in te vullen. Voor de verstedelijking werd uitgegaan van 60.000 extra woningen in Almere en voor de werkgelegenheid werd gestreefd naar 100.000 nieuwe arbeidsplaatsen. Daarbij is in principe gekozen voor een westelijke ontwikkeling van Almere met een IJmeerverbinding en de ontwikkeling van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) in het Markermeer-IJmeer. De afspraken over de RAAM-brief met betrekking tot Almere zijn door het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere vastgelegd in het *Integraal Afsprakenkader Almere*.

In 2010 is gestart met het verkennen van de opgaven en het formuleren van een toekomstvisie voor het gebied. Het resultaat is vastgelegd in de *Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer*. Deze Rijksstructuurvisie is in november 2013 verschenen, waarbij ook bestuurlijke afspraken gemaakt zijn over de opgave en de daaraan gekoppelde keuzes en aanpak. Deze afspraken zijn vastgelegd in een *Bestuursovereenkomst*. Als deeltuitwerking van deze bestuursovereenkomst hebben het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere afspraken gemaakt in de *Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0*, die tegelijkertijd met de bestuursovereenkomst is vastgesteld.

Na de vaststelling van de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer en het sluiten van de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 in november 2013 zijn Rijk en regionale partijen gestart met de uitvoering van de gemaakte afspraken. Hieronder wordt in het kort ingegaan op de voortgang in de gemaakte afspraken:

Stedelijke ambitie

Het ministerie van BZK heeft samen met de provincie Noord-Holland een woningbouwmonitor voor de Noordvleugel opgezet. De monitoring vindt vanaf 2014 plaats en de resultaten hiervan worden als input gebruikt voor de monitor van de Gebiedsagenda Noordvleugel.

Voor wat betreft de stedelijke ontwikkeling van Almere zijn Rijk, Almere en Flevoland gestart met de uitvoering van de afspraken die in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 zijn gemaakt. De start heeft enige vertraging opgelopen door de gemeenteraadsverkiezingen en door de behandeling van de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 in Provinciale Staten van Flevoland in mei 2014. Inmiddels zijn er in het Overleg Almere 2.0 nadere afspraken gemaakt over het Fonds VA in o.a. de Nadere Uitwerking van de Uitvoeringsovereenkomst, over financieel-technische aspecten van het Fonds VA, een beoordelingskader voor de investeringsaanvragen, maar ook over het beheer van het Fonds VA bij de gemeente Almere. Het is niet meer gelukt om het jaarprogramma voor 2015 tijdig inhoudelijk met projecten te vullen; hierover vindt later (voorjaar 2015) nog besluitvorming plaats. Het eerste meerjarenprogramma zal in 2015 worden vastgesteld. Intussen worden er wel projecten gestart c.q. uitgevoerd maar de financiering hiervan vindt niet via het Fonds VA plaats. Een van deze projecten betreft het woningbouwatelier dat gezamenlijk door het ministerie van BZK en Almere wordt ingesteld. Hierin worden innovatieve ideeën en experimenten op het gebied van wonen ontwikkeld en in Almere in praktijk gebracht met als doel het weer aanjagen van dynamiek in de woningmarkt.

Bereikbaarheid

De afgesproken monitoring van de bereikbaarheid zal via de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland plaatsvinden.

Natuur en recreatie

De ingestelde Stuurgroep Markermeer-IJmeer (zie ook Deel A onder 2.1) is het afgelopen jaar een aantal keren bijeen geweest ten behoeve van de afstemming van de ontwikkeling in het Markermeer-IJmeer, het opdrachtgeverschap van een aantal projecten (zoals de Luwtemaatregelen Hoornse Hop), en de voorbereiding van de ecologische boekhouding in samenhang met de natuurmonitoring. De Hoornse Hop bevindt zich in de MIRT-planuitwerkingsfase en de realisatie start in 2015. De realisatie van het project MarkerWadden wordt ook in 2015 gestart. Het onderzoek naar kostenbesparing door optimalisatie van grondstromen is in 2014 afgerond en heeft een set aanbevelingen opgeleverd waar men in de praktijk mee verder gaat. Tenslotte wordt er gewerkt aan het opstellen van een nieuw peilbesluit voor het IJsselmeergebied als gevolg van het flexibeler peilbeheer op grond van het Deltaprogramma.

Bijlage 4: relevante projecten RRAAM

Bereikbaarheid

- *Amsterdam-Zuidas*: de ruimtelijke ontwikkelingen in de corridor Haarmlemmermeer-Almere en op de Zuidas zelf versterken de toename van reizigers en verkeer. Door opening van de Noord-Zuidlijn, Hanzelijn en OV-SAAL neemt het aantal reizigers (o.a. vanuit Almere) op station Amsterdam Zuid toe, waardoor een vergroting van de stationscapaciteit nodig is. Door uitbreiding van de openbaar vervoertimial wordt deze geschikt gemaakt om de toename in reizigersaantallen af te handelen. Daarnaast wordt de A10 ondergronds gebracht, wordt de wegcapaciteit uitgebreid en vindt ontvlechting plaats van de A10-zuid tussen de bruggen over de Amstel en de Schinkel. Om de Zuidas te laten groeien tot een internationale toplocatie wordt geïnvesteerd in de ruimtelijke kwaliteit.
- *Project Schiphol-Amsterdam-Almere (A1/A6/A9)*; de bereikbaarheid over de weg in deze corridor en de inpassing van de wegen in de stedelijke omgeving is niet optimaal. Toekomstige ontwikkelingen zoals de uitbreiding van Almere zetten op lange termijn de bereikbaarheid verder onder druk. In 2007 heeft het kabinet een voorkeur uitgesproken voor het Stroomlijnalternatief (uitbreiden bestaande weginfrastructuur A1/A2/A6/A9/A10-Oost tussen knooppunt Badhoevedorp en aansluiting Almere Buiten Oost). Het Tracébesluit is in maart 2011 vastgesteld. In het ontwerp-tracébesluit is de keuze voor het Stroomlijnalternatief gekoppeld aan een groot aantal inpassingsmaatregelen, waaronder de aanleg van een tunnel in de A9 bij Amsterdam Zuidoost en een verdiepte ligging in Amstelveen, een eco-aquaduct in de A1 bij Muiden en het op maaiveld brengen van de A6 bij de Weerwaterzone in Almere.
- *OV SAAL*: het bestaande spoor tussen Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad wordt in verschillende fasen uitgebreid en aangepast. Voor de korte termijn zijn met betrekking tot de Zuidtak in Amsterdam en de Flevolijn de Tracébesluiten genomen en is de uitvoering gestart. Aanvullend wordt geïnvesteerd in maatregelen voor de middellange termijn, waarmee een kwaliteitssprong naar hoogfrequent spoorvervoer wordt gerealiseerd. De woningbouw ontwikkeling in Almere zoals beschreven in de Rijksstructuurvisie en het commitment van partijen hierop is een voorwaarde voor een succesvolle exploitatie van hoogfrequent spoor en omgekeerd.
- *Lelystad Airport*: De Alderstafel heeft in 2012 een advies uitgebracht over de toekomstige ontwikkeling van Lelystad Airport. Hierin is geadviseerd om als twin-luchthaven van Mainport Schiphol vanaf 2015 stapsgewijs 25.000 niet-mainportgebonden vliegtuigbewegingen over te nemen en vanaf 2020 een doorgroei te accommoderen naar 45.000 vliegtuigbewegingen. Op 4 april 2014 heeft Lelystad Airport een luchthavenbesluit aangevraagd om de luchthaven te mogen uitbreiden naar 45.000 vliegbewegingen met groot handelsverkeer, waarbij de luchthaven uitgaat van zeer geleidelijke groeicijfers (realisatie van 45.000 vliegbewegingen in 2043). In de bij deze aanvraag ingediende MER zijn de milieueffecten van deze uitbreiding en van de vliegroutes uitgewerkt. Door de ligging van de vliegroutes is enige mate van hinderbeleving in Oosterwold vooraf niet volledig uit te sluiten. Van ruimtelijke beperkingen als gevolg van de te verwachten geluidhinder of vanwege de externe veiligheidscontouren is geen sprake. Wel zullen er hoogtebeperkingen gelden in verband met de vliegveiligheid (vanaf een hoogte van 145 m NAP). De besluitvorming over deze aanvraag loopt. Alle betrokken partijen hebben afgesproken dat het een gezamenlijke verantwoordelijkheid is om de verschillende ruimtevrage functies toekomstvast op elkaar af te stemmen, zodat eventuele hinder en hinderbeleving nu of in de toekomst kan worden voorkomen of kan worden geminimaliseerd. De ontwikkeling van Lelystad Airport levert naar verwachting nieuwe werkgelegenheid op in de regio en sluit dan ook goed aan bij de ambities van Almere op het vlak van werkgelegenheid.

Verstedelijking

- De gelijktijdige ontwikkeling van Mainport Schiphol en het stedelijke gebied daaromheen levert vraagstukken op van leefbaarheid, de gebruikruimte voor de luchtvaart en de ruimte voor woningbouw in de Noordelijke Randstad. Het programma SMASH is gericht op het versterken van de Mainport en de Noordvleugel. Een belangrijke vraag van het programma heeft betrekking op de vormgeving van het ruimtelijk beperkingenbeleid in het gebied rond de luchthaven Schiphol. Dat kan mogelijk invloed hebben op de woningbouw in de Noordvleugel en daarmee op de opgave voor Almere.

- De provincie Noord-Holland, vijf gemeenten en het Rijk hebben de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 opgesteld. Inzet is om het Noordzeekanaalgebied optimaal bij te laten dragen aan de economische groei van de regio. Enerzijds door voldoende ruimte voor de groei van de Amsterdamse haven te bieden en anderzijds door zo goed mogelijk te voorzien in de behoefte aan centrumstedelijke woon(werk)milieus. In de Visie Noordzeekanaalgebied staat de ambitie geformuleerd om in het ZaanIJ-gebied 30.000 woningen toe te voegen. De mogelijkheden hiertoe zijn deels afhankelijk van de mate waarin, op termijn, milieucontouren kunnen worden aangepast. De woningaantallen krijgen pas bij de planontwikkeling definitieve vorm, passend bij de marktbehoeften van dat moment. Wanneer de bouwopgave op de locatie ZaanIJ niet geheel gerealiseerd kan worden, is dit van invloed zijn op de vraag die zich manifesteert op andere woningbouwlocaties in de Noordvleugel, waaronder Almere.
- Zicht op afronding van *Amsterdam IJburg* tweede fase is in de Rijksstructuurvisie als één van de voorwaarden gesteld, waaraan moet zijn voldaan, voordat er gestart wordt met een vervolgstudie naar verdere infrastructuurmaatregelen voor de ontsluiting van Almere Pampus. In juni 2012 heeft de gemeente Amsterdam besloten land te maken voor het toekomstige Centrumeiland van IJburg tweede fase. Dit is de eerste stap naar een verdere ontwikkeling van IJburg tweede fase. Verdere investeringen in IJburg tweede fase zijn afhankelijk van het tempo waarin de bouwgrond wordt afgenomen.
- *Binnenstedelijke woningbouwopgave Amsterdam en Utrecht*: In de Structuurvisie Amsterdam 2040 is de ambitie om 70.000 woningen binnenstedelijk te realiseren. In Utrecht is het de ambitie om tweederde van de verstedelijkingsopgave binnenstedelijk te bouwen. Mocht het door locatiespecifieke knelpunten niet lukken om deze aanzienlijke hoeveelheid woningen binnenstedelijk te bouwen, dan wordt de druk op nieuwe locaties, zoals Almere, mogelijk nog groter.

Natuur, water en recreatie

- Het ecologisch toekomstperspectief voor het Markermeer-IJmeer is een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Het robuuste ecologische systeem creëert juridische ontwikkelruimte voor onder meer recreatieve, infrastructurele en stedelijke ontwikkelingen in en rond het Markermeer-IJmeer. Als eerste stappen naar een TBES is gestart met a) het project Luwtmaatregelen Hoornse Hop en b) de 1e fase van het project Marker Wadden.
  - Luwtmaatregelen: De opwerveling van slib ontstaat door wind en de daarmee samenhangende stroming in het water. Door stroming kan het slib zich door het hele Markermeer verspreiden. De luwtmaatregelen beïnvloeden deze stroming en kunnen, afhankelijk van de ligging en de grote, een groot deel van het Markermeer beïnvloeden. Door het aanleggen van een luwtstructuur komt er een geleidelijke overgang van een helder gebied met waterplanten naar een troebel gebied. Deze overgang (gradiënt) is o.a. belangrijk voor visetende vogels. Luwtmaatregelen kunnen in het gehele Markermeer worden toegepast, maar hebben door de stromingssituatie en het diepteverloop het meeste effect in het Hoornse Hop.
  - *Marker Wadden*: Marker Wadden is een plan van Natuurmonumenten voor de aanleg van een archipel van natuureilanden. Voor de aanleg wordt gebruik gemaakt van het in het Markermeer aanwezige slib. Daarmee wordt gewerkt aan het hardnekkige probleem van rondzwevend slib dat troebel water veroorzaakt en het bodemleven verstikt. Tegelijkertijd wordt met de komst van de Marker Wadden het Markermeer aantrekkelijker, doordat de eilanden straks ook voor het publiek toegankelijk zijn.
- *Deltaprogramma*: In het Deltaprogramma 2015 is een aantal voor RRAAM belangrijke Deltabeslissingen aangedragen die zijn opgenomen in de ontwerp-wijziging van het Nationaal Waterplan. Vooral de Deltabeslissing IJsselmeergebied is van belang aangezien dit voorstellen bevat voor het toekomstige peil van het IJsselmeer. Het Kabinet heeft in de ontwerp-wijziging van het Nationaal Waterplan aangegeven om het gemiddeld winterpeil in het IJsselmeer tot 2050 niet mee te laten stijgen met de zeespiegel. Beperkt meestijgen van het winterpeil in het IJsselmeer met de zeespiegel na 2050 wordt door het kabinet als optie opengehouden, omdat dit mogelijk kosteneffectief is. Als maximale maat houdt het kabinet 30 cm aan tot het jaar 2100. De overige meren houden wel het winterpeil van nu vast, ook na 2050. Ten aanzien van de zoetwatervoorraadfunctie van het IJsselmeergebied heeft het kabinet in de ontwerp-wijziging van het nationaal waterplan aangegeven deze functie te willen versterken door een

flexibeler peilbeheer van het IJsselmeer, het Markermeer-IJmeer en de daarmee in open verbinding staande Zuidelijke Randmeren (Gooimeer, Eemmeer en Nijkerkernauw).

Windenergie

- *Wind op Land:* De Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer bevat geen voornemens ten aanzien van windenergielocaties. De afweging hierover heeft plaatsgevonden in het kader van de Rijksstructuurvisie Wind op Land. De ontwerp-structuurvisie is in maart 2013 naar de TK gestuurd. Oostvaarderswold is hierin als zoekgebied (vlek) aangewezen. Er zijn geen concrete gebieden voor grootschalige windenergie in het Markermeer aangewezen, maar wel in het IJsselmeer (onder andere langs de Houtribdijk) en in Zuidoost Flevoland.

Bijlage 5   Projecten en acties Rijk

In onderstaande tabel zijn de producten opgenomen waar het Rijk (mede) voor aan de lat staat, ondermeer op grond van de gemaakte afspraken in de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 (stand van zaken: 2014).

De organische en adaptieve aanpak betekent dat gaande de uitvoering via de 'kansenstrategie' kan blijken dat bijsturing op doelen nodig is of projecten worden toegevoegd of juist afvallen. De TK zal worden geïnformeerd over mogelijke wijzigingen.

Product	Wie	Wanneer
Basisrapportage	IenM/DGRW	Oktober 2014
Voortgangsrapportage	IenM/DGRW	Jaarlijks samen met MIRT-cyclus
obv Bestuursovereenkomst RRAAM		
Monitor Woningbouw ⁸	Provincie Noord-Holland en BZK/DGWB	Jaarlijks vanaf 2014
Evaluatie monitor	BZK/DGWB	Jaarlijks vanaf 2014
Monitoring Bereikbaarheid	IenM/DGB	Via publieksrapportages RWS en NMCA
Monitoring Natura 2000+monitoring effecten natuurmaatregelen	RWS	Jaarlijks
Pilot Grondstromen	IenM/DGRW	Afgerond
Evaluatie en wijziging Bestuursovereenkomst	IenM, BZK, prov. Noord-Holland, Flevoland en Utrecht, Stadsregio Amsterdam, Amsterdam en Almere	Minimaal om de 4 jaar, eerste keer uiterlijk 2017
Obv Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0		
Voorfinanciering proceskosten Oosterwold	RVB, Almere en Zeewolde	2014-2016
Aanvullende afspraken gemeenschappelijke regeling	Gemeente Almere en RVB	2014; klaar

⁸ Woningbouwproductie Noordvleugel - Woningvraag, Plancapaciteit en Productie

Product	Wie	Wanneer
Afspraken grondoverdracht Oosterwold	RVB en gemeente Almere	2014
Experimenten woningmarkt	BZK/DGWB en Gemeente Almere	Bestuurlijk: 2014 – 2016
Pilot Straatkubus/early warning	BZK/DGWB en Gemeente Almere	2014
Cases privacy, leefbaarheid en transitie	BZK/DGWB en Gemeente Almere	2014
Opbouw culturele infrastructuur cf. Visie Cultuur 2.0	Gemeente Almere, OCW, Provincie Flevoland	2014 – 2030
Inventarisatie inzet Rijk zijn Floriade	EZ	2014
Realisatie duurzame en gezonde systemen	Gemeente Almere, I&M/DGMI, Flevoland	2014 – 2030
Actualisatie afspraken Duurzaam Almere 2012-2014	Gemeente Almere, I&M/DGMI, Flevoland	2014
Jaarlijkse agenda Duurzame en gezonde systemen	Gemeente Almere, I&M/DGMI, Flevoland	Jaarlijks
Green deal	Gemeente Almere, I&M/DGMI, EZ	2014
Onderzoek groen/blauw als pilot nieuw natuurbeleid	EZ	
Oprichten Projectbureau Groen/blauw en Groene Tafel	Gemeente Almere en EZ	2014
Afspraken vervolg Projectbureau Groen/blauw	EZ en Gemeente Almere	2015
Moratorium Rijksgronden	RVB	Bestuurlijk: MWenR
Nadere afspraken over grondverkoop en taxatie	RVB	2014
Evaluatie en wijziging Uitvoeringsovereenkomst	Gemeente Almere, Provincie Flevoland en IenM (namens Rijk)	Minimaal om de 4 jaar, eerste keer uiterlijk 2017